

ג'וינט-מכון ברוקדייל

מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה

יהודית קינג ♦ רות אפרתי ♦ מיה פנחסי

מחקר זה בוצע ביוזמת המשרד לקליטת העלייה
ובמימונו כחלק מתכנית פיתוח המוקדים

מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה
BR-RR-415-03

BRO 0040171-001-001

004017107899

מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה

יהודית קינג רות אפרתי מיה פנחסי

קינג, י., אפרתי, ר., פנחסי, מ. 2002. מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה. רמ-411-03.

קינג, י., אפרתי, ר., פנחסי, מ. 2002. מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה. רמ-411-03.

קינג, י., אפרתי, ר., פנחסי, מ. 2002. מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה. רמ-405-02.

קינג, י., אפרתי, ר., פנחסי, מ. 2002. מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה. רמ-402-02.

קינג, י., אפרתי, ר., פנחסי, מ. 2007. מפקד יוצאי אתיופיה ברמלה. רמ-370-02.

שילוב עולים יוצאי אתיופיה בזמורה הישראלית - אגורים, מדיניות, מדיניות וחינוך מעולה. 2001. כ-92-01.

ליפשיץ, ח., געס, ג., רחוב, ג. 1998. קליטתם של בני הילד יוצאי אתיופיה: מבט רב-סמני - ראיונות בני הילד, האמונה והאשליה - חלק מהספר "זהו מסעם" רמ-332-93.

ליפשיץ, ח., געס, ג., רחוב, ג. 2007. השתלבות תלמידי הילד יוצאי אתיופיה במערכת החינוך: דוח משלב למחקר הערכת של מדינת ישראל. רמ-279-97.

מחקר זה בוצע ביוזמת המשרד לקליטת העלייה ובמימונו כחלק מתכנית פיתוח המוקדים

פרסומים נוספים של מכון ברוקדייל בנושא זה

- קינג, י.; אפרתי, ר.; ריבליס-איתן, ג. 2003. **מפקד יוצאי אתיופיה בשתי שכונות בעפולה**. דמ-411-03.
- קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מיפקד יוצאי אתיופיה בארבע שכונות ביבנה**. דמ-410-03.
- קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מיפקד יוצאי אתיופיה בארבע שכונות בנתניה**. דמ-405-02.
- קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מיפקד יוצאי אתיופיה בשלוש שכונות בחדרה**. דמ-402-02.
- קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מיפקד יוצאי אתיופיה ותושבים ותיקים בשכונת קריית משה ברחובות**. דמ-390-02.
- שילוב עולים יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית - אתגרים, מדיניות, תכניות וכיווני פעולה**. 2001. מ-92-01.
- ליפשיץ, ח.; נועם, ג.; חביב, ג'. 1998. **קליטתם של בני נוער יוצאי אתיופיה: מבט רב-ממדי - ראיית בני הנוער, האמהות ואנשי מערכת החינוך - דוח מסכם**. דמ-332-98.
- ליפשיץ, ח.; נועם, ג.; בוזגלו, מ. 1997. **השתלבות תלמידים יוצאי אתיופיה במערכת החינוך: דוח מסכם למחקר הערכה של פרויקט "שילובים"**. דמ-299-97.
- להזמנת פרסומים נוספים ניתן לפנות לגיוינט-מכון ברוקדייל, גבעת הגיוינט, ת"ד 3886, ירושלים 91037, טל' 02-6557400, פקס: 02-5612391, דואר אלקטרוני: brook@jdc.org.il.

דוח זה הוא השישי בסדרת דוחות על מפקדים של משפחות יוצאות אתיופיה המבוצעים בעשרה יישובים ברחבי הארץ במסגרת פרויקט ה"מוקדים". המשרד לקליטת העלייה, בשיתוף עם הרשויות המקומיות, הקים בשכונות בעלות ריכוזים גדולים של עולי אתיופיה, מוקדים שכונתיים, שתפקידם לרכז את הטיפול ביוצאי אתיופיה. בכל השכונות הללו נערך מפקד של כל משקי הבית של יוצאי אתיופיה, שמטרתו לאסוף מידע בתחומים שונים לצורך תכנון שירותים ותכניות התערבות שיסייעו בשיפור מצבה של הקהילה. בדוח הנוכחי מובאים נתוני המפקד שנערך ברמלה.

במפקד נאסף מידע בנושאים אלה: הרכב משק הבית; השתתפות ילדים ובני נוער במסגרות של החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי, כמו גם השתתפות בוגרים במערכת ההשכלה העל-תיכונית; המצב התעסוקתי של המבוגרים; רמת השליטה של עולי אתיופיה בעברית והרצון לשפרה; הצורך בעזרה בהשתלבות בעבודה ובלימודים של המבוגרים, בכלל, ושל צעירים בוגרי צבא או שירות לאומי, בפרט; דיור; שימוש בשירותים; פעילות למען הקהילה; מצב הקשישים; צרכים בלתי מסופקים של המשפחה, ובעיות עמן היא מתמודדת.

רשימת המשפחות וכתובתן הועברה אלינו על-ידי היחידה לתכנון אסטרטגי בעיריית רמלה. איסוף הנתונים נעשה בראיונות פנים מול פנים באמצעות שאלונים באמהרית ובעברית (לתושבים שהעדיפו להתראיין בעברית). הראיונות בוצעו בחודשים פברואר-מאי 2002 על-ידי מראיינים בני העדה האתיופית, תושבי רמלה, השולטים בעברית ובאמהרית. בנושאים השכלה, ידיעת עברית, תעסוקה והתנדבות, רואיינו הן הבעל והן בת הזוג, כל אחד בנפרד. לגבי שאר הנושאים, רואיין אחד מבני הזוג. במידת הצורך הושלם המידע על-ידי בן משפחה בוגר אחר.

המפקד שנערך ברמלה כלל את כל משקי הבית של משפחות יוצאות אתיופיה שגרות בשכונות בן גוריון, צה"ל, וילנה, וברחובות הסמוכים. מתוך 376 המשפחות האתיופיות המתגוררות בשכונות הללו נאסף מידע על 318 משפחות (85%). הסיבות לאי-ביצוע שאר הראיונות הן: סירוב המשפחות להתראיין ואי-איתור המשפחות, למרות המאמצים לאתרן.

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים

- ♦ 31% מיוצאי אתיופיה ברמלה הם ותיקים, יחסית, בישראל, ונמצאים בארץ מעל 15 שנים. חלק גדול פחות ותיקים: 56% נמצאים בארץ 6-10 שנים.
- ♦ משפחות דו-הוריות עם ילדים עד גיל 18 (חלקן כוללות ילדים מבוגרים יותר או בני משפחה אחרים) מהוות 60% ממשקי הבית שנסקרו.
- ♦ משפחות חד-הוריות מהוות 18% מכלל משקי הבית, ו-22% מכלל המשפחות עם ילדים.
- ♦ 18% מהילדים עד גיל 18 חיים במשפחות חד-הוריות.

תעסוקה

- ♦ ישנה השתלבות משמעותית של יוצאי אתיופיה בשוק העבודה. עם זאת, שיעורי התעסוקה הכוללים בגילים 18-64 נמוכים, בהשוואה לאוכלוסייה היהודית, 45% מהגברים ו-32% מהנשים. הפער בין עולי אתיופיה לבין כלל האוכלוסייה היהודית גבוה במיוחד בקרב גילאי 45 ומעלה ובקרב נשים.
- ♦ שיעורי התעסוקה הגבוהים ביותר נמצאים בקבוצת הגיל 26-44, והם עומדים על 76% בקרב הגברים ו-48% בקרב הנשים. מגיל 45 חלה ירידה ניכרת בשיעור המועסקים. עם זאת, 57% מהגברים בקבוצת הגיל 45-54 ברמלה, בדומה לקהילות ותיקות אחרות בקרב עולי אתיופיה, מועסקים, ו-14% נוספים מחפשים עבודה. מדובר, כנראה, בעולים שהתחילו לעבוד בגיל צעיר יותר עם בואם לארץ ונשארו במעגל העבודה, או מנסים לחזור אליו במקרה שנפלטו.
- ♦ 86% מהגברים בגילים 22-25 עובדים, לומדים או משרתים בצבא, 11% מחפשים עבודה ו-3% אינם נמצאים בשום מסגרת ואינם מחפשים עבודה. בקרב הנשים בקבוצת גיל זו, 38% עובדות ו-34% לומדות, 10% מחפשות עבודה ו-18% אינן נמצאות במסגרת, רובן מגדירות את עיסוקן כעקרות בית. ככלל, התופעה של צעירים בני 18-25 שאינם נמצאים בשום מסגרת ואינם מחפשים עבודה היא זניחה.
- ♦ ב-23% מהמשפחות הדו-הוריות שראשן בגיל העבודה אף אחד מההורים אינו מועסק. בניגוד לכך, ב-40%, שני ההורים עובדים. ב-84% מהמשפחות החד-הוריות האם אינה מועסקת.
- ♦ הן בקרב הגברים והן בקרב הנשים חל שיפור במצב התעסוקה עם העלייה בוותק בארץ. בגילאי העבודה העיקריים (31-44) שיעורי התעסוקה מגיעים ל-86% בקרב הגברים ו-62% בקרב הנשים הנמצאים בארץ 16 שנים או יותר.
- ♦ זווית ראייה נוספת לגבי השינוי עם הותק היא בראייה המשפחתית. עם העלייה בוותק עולה שיעור המשפחות הדו-הוריות שבהן שני בני הזוג מועסקים, והוא מגיע למחצית בקרב המשפחות הנמצאות בארץ 16 שנים ויותר. גם בקרב ההורות היחידות חל גידול משמעותי בשיעור המועסקות והוא מגיע ל-40% בקרב בעלות ותק של 16 שנים או יותר. עם זאת, ב-12% מהמשפחות הדו-הוריות הוותיקות ביותר (+16 שנים בארץ) אף אחד ההורים בגילאי העבודה אינו מועסק. בקרב ההורות היחידות הוותיקות ביותר 40% אינן מועסקות.
- ♦ 70% מהגברים המועסקים ו-62% מהנשים המועסקות עובדים בעבודות מקצועיות.
- ♦ רוב הבלתי מועסקים סובלים מחסר במשאבי השכלה ומקצוע, ולדבריהם גם ממגבלות בריאות. אולם, חלק ניכר מהם, 75% מהגברים ו-39% מהנשים, עבדו בארץ וצברו ניסיון תעסוקתי. חלקם פוטר על רקע המיתון.
- ♦ הבלתי מועסקים זקוקים למגוון של סוגי עזרה בתהליך ההשתלבות בתעסוקה. גברים ונשים כאחד ציינו את הצורך בהכוונה וייעוץ מקצועי, ובנוסף לכך נשים ציינו את הצורך בעזרה ביצירת קשר עם מעסיקים פוטנציאליים וסיוע במימון סידור לילדים.

הכשרה מקצועית

- ♦ רק כ-20% השתתפו בקורסי הכשרה מקצועית. רובם המכריע של הלומדים סיימו את הקורס, ושיעור לא מבוטל מהבוגרים (57% מהגברים ו-62% מהנשים), מועסקים או הועסקו בעבר במקצוע הקורס או במקצוע קרוב.
- ♦ כשליש מהעולים שגילם עד 45, ואשר לא למדו בקורסים מקצועיים, מעוניינים לעשות כן כיום.

רמת השליטה בעברית

- ♦ באופן כללי, רמת השליטה בעברית של יוצאי אתיופיה נמוכה. כמחצית מעריכים שהם מסוגלים בקלות להבין ולשוחח שיחה פשוטה בעברית, אולם בתחום מיומנויות הקריאה והכתיבה המצב פחות טוב: כשליש מהגברים וכמחצית מהנשים מדווחים שהם אינם מסוגלים כלל לקרוא או לכתוב מכתב פשוט בעברית.
- ♦ מרבית העולים מודעים למגבלות הנובעות מאי-ידיעת השפה, והביעו רצונם ללמוד עברית במסגרות שונות.

מצב הבריאות של הבוגרים

- ♦ 14% מהבוגרים בגילאי 18-64 ו-49% מהקשישים בני 65+ מדווחים כי הם סובלים לפחות מבעיית בריאות אחת. המחלות השכיחות ביותר הן אסתמה ומחלות כרוניות, כגון סוכרת ויתר-לחץ-דם.

חינוך פורמלי

- ♦ 27% מהפעוטות עד גיל שנה נמצאים במעון או במשפחתון.
- ♦ 64% מהפעוטות בני השנתיים נמצאים במעון או משפחתון.
- ♦ 94% מבני ה-3 נמצאים במסגרת חינוכית.
- ♦ כל הילדים גילאי 4-5 נמצאים במסגרת חינוכית, ובגיל 6 - 98%.
- ♦ 99% מהילדים בקבוצת הגיל 7-13 לומדים.
- ♦ 95% בקרב גילאי 14-17 נמצאים, על פי דיווחו הוריהם, במסגרת חינוכית, בין אם בפקוח משרד החינוך ובין אם בפקוח משרד העבודה. כלומר, אותרה נשירה גלויה של 5% מבני הנוער. אין בידינו נתונים על היקף הנשירה הסמויה.
- ♦ 17% מגילאי 18-30 הם סטודנטים הלומדים במוסדות לימוד על-תיכוניים (אוניברסיטה, מכללה או מוסד על-תיכוני לא אקדמי).
- ♦ בכ-40% מהמשפחות שיש להן ילדים הלומדים בבית-הספר לא מצויים בידי הילדים כל ספרי הלימוד הנחוצים.
- ♦ על פי דיווחיהם, ב-94% מהמשפחות ההורים או בני משפחה אחרים משתתפים באסיפות הורים תמיד או בדרך כלל, ב-84% מהמשפחות הם משתתפים בפעילויות בבית-הספר אליהן מוזמנים ההורים, וב-21% מהמשפחות ההורים מתייעצים עם המורה של ילדם בסוגיות שונות הקשורות ללימודיו.

חינוך בלתי פורמלי

- ♦ 55% מהילדים בגילים 3-5 משתתפים בתכניות העשרה בנוסף לשעות הלימודים הרגילות.
- ♦ בכ-60% מהמשפחות שיש להן ילדים בגיל הרך אין כלל ספרי קריאה בבית, ו/או משחקים וצעצועים.
- ♦ בגילאים 6-13, שיעורי ההשתתפות במסגרות החינוך הבלתי פורמלי (תכניות העשרה ותמיכה לימודית), בנוסף לשעות הלימודים הרגילות, מקיפים 60% מהילדים.

- ◆ בגילאים 14-17, 42% מבני הנוער המתגוררים בקהילה, משתתפים בתכניות העשרה ותמיכה לימודית בנוסף לשעות הלימודים הרגילות.
- ◆ הנימוקים העיקריים שהובאו על-ידי ההורים לאי-השתתפות הילדים בכל הגילים בתכניות העשרה והחוגים הם: חוסר עניין של הילד או ההורים בתכנית, חוסר ידע על קיום התכנית, או חוסר יכולת לשלם בעבור השתתפות הילד בתכנית. הנימוק של חוסר עניין בתכנית צוין בעיקר בהתייחס לבני 14-17, והוא יכול להיות קשור לחוסר ידע של ההורים על טיב התכניות, או להיעדר תכניות מתאימות לבני הנוער.

דיור

- ◆ 77% מהמשפחות ברמלה מתגוררות בדירות בבעלותן.
- ◆ רוב המשפחות (75%) מתגוררות בבתים שבהם רוב הדיירים אינם יוצאי אתיופיה.

קשרים עם שכנים שאינם יוצאי אתיופיה

- ◆ מרבית המשפחות האתיופיות (81%) מקיימות קשרים עם שכניהן שאינם בני העדה במישור של שיחה (מעבר לברכת שלום). חלק קטן יותר (כ-35%) גם מבקרות בבתי השכנים ומארחות אותן בביתן.
- ◆ שיעור המשפחות המקיימות קשרים עם שכניהם במישורים השונים עולה במידה מעטה עם עליית הותק של המשפחה בשכונה.

שימוש בשירותים

- ◆ 29% מהמשפחות דיווחו שהן היו בקשר עם עובדת סוציאלית במהלך חצי השנה האחרונה, בעיקר לגבי צרכים של ציוד ביתי, בעיות עם הילדים בגן/בבית-הספר ועזרה כספית. שישים אחוזים מבין המשפחות שלא פנו, אמרו שהן זקוקות לעזרת השירות.
- ◆ 92% מהמשפחות עם ילדים עד גיל שנתיים ביקרו בטיפת חלב.
- ◆ רק 21% מהמשפחות עם ילדים עד גיל 12 קיבלו את שירותיה של בת שירות לאומי.

שביעות רצון מהשכונה

- ◆ 71% מהמשפחות "מרוצות מאוד" או "די מרוצות" מהשכונה שבה הן מתגוררות.
- ◆ הדברים החיוביים העיקריים בשכונה, לדעתן, הם התנאים הסביבתיים, למשל שקט וניקיון (34%), היחסים הבין-אישיים הטובים בין השכנים (23%); ומערכת השירותים בשכונה, כולל, בין השאר, שירותי בריאות, בית כנסת, מועדונית ומשחקיה (17%).
- ◆ ההיבטים התורמים לאי-שביעות רצון הם בעצם היפוכם של ההיבטים בסעיף הקודם. ההיבט הבולט הוא תנאים סביבתיים לקויים, למשל הזנחה, רעש, זיהום אוויר (29%), ובמידה פחותה גם סמים ופשע (8%).

רווחה חומרית ובעיות עמן מתמודדות המשפחות

- ♦ בעיה מרכזית איתה מתמודדות המשפחות יוצאות אתיפיה היא המצוקה הכלכלית. הדבר מובן לאור המאפיינים הבאים:
 - ב-31% מהמשפחות עם ילדים שראשן בגיל עבודה אין אף מפרנס בוגר.
 - רוב המפרנסים מועסקים בעבודות שהשכר עליהן נמוך.
 - המשפחות הן גדולות - מספר הנפשות בממוצע הוא 5.6.
- ♦ רובן המכריע של המשפחות ציינו בעיות כלכליות במסגרת הבעיות העיקריות איתן הן מתמודדות. הצרכים הבלתי מסופקים המרכזיים עליהם דיווחו המשפחות קשורים במידה רבה למצבן הכלכלי. בצרכים הבלתי מסופקים ניתן להבחין בשלושה אשכולות:
 - א. מחסור בציוד ביתי תקין (31% מכלל המשפחות);
 - ב. צרכים הקשורים בדיוור, בעיקר שיפוץ הדירה (7%) או צורך בדירה חלופית עקב צפיפות או קומה גבוהה (5%);
 - ג. צרכים הקשורים בילדים, בעיקר ציוד לבית-הספר (16%), וסיוע בלימודים ובהעשרה (12%).
- ♦ שיעור המשפחות שיש להן צרכים בלתי מסופקים יורד עם עליית הוותק בארץ, אך רק לאחר 15 שנים.
- ♦ 41% מכלל המשפחות דיווחו שיש להן כל הדרוש.

קשישים

- ♦ כמחצית מהקשישים יוצאי אתיפיה דיווחו שהם סובלים לפחות ממוגבלות אחת בתחום החושים (ראייה, שמיעה), הטיפול האישי (רחצה), או ניידות. לחמישית יש שתי מוגבלויות או יותר. המגבלה השכיחה ביותר היא קשיי ראייה (43%).
- ♦ 55% מהקשישים דיווחו על צורך בעזרה לפחות במטלה אחת בתחום הניהול השוטף של משק הבית.
- ♦ 14% מהקשישים הסובלים לפחות ממוגבלות אחת בתחום החושים והטיפול האישי מקבלים את שירותיה של מטפלת מטעם המוסד לביטוח לאומי במסגרת חוק ביטוח סיעוד.
- ♦ כ-40% היו רוצים שמתנדב יבוא לביתם ו/או יהיה איתם בקשר טלפוני.
- ♦ רק 20% מבקרים במועדון קשישים; 25% מאלה שאינם מבקרים נמקו זאת בבעיות ניידות.

משפחות חד-הוריות

- ♦ משפחות חד-הוריות עם ילדים עד גיל 18 מהוות 18% מכלל משקי הבית בשכונות המפקד ברמלה ו-22% מהמשפחות עם ילדים.
- ♦ ב-56% מהן יש לפחות שלושה ילדים.
- ♦ רק 16% מההורות היחידות מועסקות, אולם עם עליית הוותק גדל שיעור המועסקות בקרבן.
- ♦ 19% מהמשפחות החד-הוריות דיווחו שהן מתמודדות עם בעיות משפחתיות ואישיות, ו-35% מוטרדות מבעיות כלכליות. הן דיווחו בעיקר על צרכים בלתי מסופקים הקשורים למצבן הכלכלי הירוד: מחסור בציוד ביתי תקין, כגון רהיטים ומכשירי חשמל - 37%, ומחסור בציוד לבית-הספר לילדים - 20%.

פעילות למען הקהילה

- ♦ 10% מהגברים ו-4% מהנשים פעילים כיום בהתנדבות.
- ♦ התגלתה מידה משמעותית של נכונות (11% מהגברים ו-10% מהנשים שאינם פעילים כיום) להתנדב למען הקהילה, בעיקר בתחום החינוך (עזרה בלימודים, ועד הורים, משחקיה, שיעורי בית), אך גם בכל תחום אחר שיידרש.

בראייה כוללת ניתן להצביע על המגמות הבאות:

- ♦ בעיות הקשורות למצב התעסוקה ולמצב הכלכלי הנובע מכך הן דומיננטיות ומשפיעות על מישורי חיים שונים.
- ♦ רמת השליטה הנמוכה בעברית משפיעה אף היא על השתלבות העולים בכל מישורי החיים.
- ♦ שני כיווני פעולה שהעולים הביעו התעניינות רבה בהם הם לימוד עברית והכשרה מקצועית. שניהם יכולים לתרום לשיפור השתלבותם.
- ♦ אתגר גדול במיוחד הוא להבטיח את הצלחת הילדים בלימודים, לאור רמת ההשכלה הנמוכה של מרבית ההורים והתנאים הכלכליים הקשים של המשפחות. ביישובים בהם נערך המפקד רובם המכריע של הילדים מגיל שלוש נמצאים במסגרת חינוכית, ושיעורי הנשירה אינם גבוהים במיוחד, כמו שנמצא גם במחקרים אחרים (למשל, ליפשיץ ועמיתים, 1998). עם זאת, שיעור הפעוטות בני השנתיים הנמצאים במעון/משפחתון הוא נמוך יותר, ובקרב התינוקות עד גיל שנה הוא מינימלי.
- ♦ אחוז משמעותי מהילדים בני 6-13 משתתפים בתכניות העשרה ותמיכה לימודית, אולם שיעורם נמוך בקרב גילאי 14-17. יש חשיבות להרחבת היקף ההשתתפות בתכניות אלה.

בדומה לערים אחרות בהן נערך המפקד, ממצאי הסקר מהווים תשומה לתכנון תכניות התערבות לטובת הקהילה של יוצאי אתיופיה ברמלה. כמו-כן, הם משמשים בסיס לתכנון מדיניות ברמה הארצית.

מחקר זה בוצע ביוזמת המשרד לקליטת עלייה ובמימונו, כחלק מתכנית פיתוח המוקדים.

דברי תודה

תודה לחנוך צמיר, משנה למנכ"ל המשרד לקליטת העלייה, על ייזום המחקר, על ההתעניינות ועל התמיכה שהעניק לנו במהלך העבודה.

תודה למירב צגהון-זלצמן, מנהלת המוקד ברמלה; לדוב אוחיון, מרכז תחום פיתוח מוקדים שכונתיים, משרד הקליטה; לאמיר וידר, מנהל המחלקה לתכנון אסטרטגי, עיריית רמלה; ולשי מקונן, מנהל מתנ"ס טבגיה, על עזרתם בביצוע המחקר.

תודה לנגה צור, שריכזה את עבודת השדה בנועם ובקפדנות.

תודה למראיינים על עבודתם המסורה, ולבני הקהילה האתיופית בשכונות המפקד ששיתפו פעולה וענו בסבלנות על כל שאלותינו.

תודה לוצ'יסלב קונסטנטינוב על עזרתו בעיבוד הנתונים.

ולבסוף, תודה לבלחה אלון על העריכה, ללסלי קליינמן על ההפקה וההבאה לדפוס, ולאילנה פרידמן על הסיוע בהדפסה.

תוכן עניינים

- 1 מבוא 1.1
- 1 1.1 מטרת המפקד
- 1 1.2 שימושים פוטנציאליים בנתוני המפקד
- 1 1.3 עבודת השדה
- 2 2. מאפיינים סוציו-דמוגרפיים
- 3 2.1 מאפייני משק הבית
- 5 2.2 מאפיינים דמוגרפיים של הפרטים
- 7 3. מצב הבריאות של הבוגרים (גילאי +18)
- 7 4. שליטה בשפה העברית
- 9 5. תעסוקה והכשרה מקצועית
- 9 5.1 שיעורי תעסוקה
- 11 5.2 שיעורי תעסוקה בקרב ההורים ומספר המפרנסים במשפחות
- 12 5.3 השתתפות בהכשרה מקצועית
- 14 5.4 מאפייני העבודות של המועסקים
- 15 5.5 אפיונים של המועסקים לעומת של הבלתי מועסקים
- 16 5.6 פוטנציאל תעסוקתי וצורכי עזרה של הבלתי מועסקים
- 18 6. בוגרים צעירים במשק הבית
- 18 6.1 בוגרים צעירים שאינם לומדים, ואינם משרתים בצבא או בשירות לאומי, ואינם עובדים
- 18 6.2 הבוגרים הצעירים המועסקים
- 19 7. חינוך
- 19 7.1 השתתפות במערכת החינוך הפורמלית
- 20 7.2 משפחות עם ילדים בגיל בית-הספר
- 22 7.3 משפחות עם ילדים בגיל הרך
- 22 7.4 חינוך בלתי פורמלי
- 24 7.5 חינוך על-תיכוני
- 24 8. קליטה חברתית ופעילות למען העדה
- 24 8.1 קשרים עם שכנים שאינם יוצאי אתיופיה
- 25 8.2 פעילות למען העדה
- 26 9. דיור
- 26 9.1 בעלות על דיור
- 26 9.2 צפיפות דיור
- 26 9.3 שביעות רצון מהשכונה
- 27 10. שימוש בשירותים

רשימת לוחות

- 3 לוח 1: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי גודל משפחה
- 3 לוח 2: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי הרכב משק הבית
- 4 לוח 3: מספר הילדים בגילים 0-17 במשפחות עם ילדים בגילים אלה
- 4 לוח 4: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי גיל ראש המשפחה
- 4 לוח 5: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי ותק ראש המשפחה בארץ
- 4 לוח 6: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי ותק בשכונה
- 5 לוח 7: המבנה הגילי של הקהילה האתיופית
- 6 לוח 8: מצבם המשפחתי של הגברים בני +18, לפי גיל
- 6 לוח 9: מצבן המשפחתי של הנשים בנות +18, לפי גיל
- 6 לוח 10: הבוגרים במשק הבית בגילאי +18, לפי גיל וותק בארץ
- 6 לוח 11: ילדים עד גיל 18, לפי גיל וותק בארץ
- 7 לוח 12: בעיות בריאות בקרב מבוגרים בני +18
- 8 לוח 13: היכולת לבצע מטלות שונות בעברית, לפי מין
- 8 לוח 14: העדפות של בעלים לגבי מסגרות ללימוד עברית, לפי גיל
- 8 לוח 15: העדפות של נשים נשואות או הורות יחידות לגבי מסגרות ללימוד עברית, לפי גיל
- 10 לוח 16: עיסוק עיקרי של גברים גילאי 18-64, לפי גיל
- 10 לוח 17: עיסוק עיקרי של נשים גילאיות 18-64, לפי גיל
- 10 לוח 18: שיעורי תעסוקה בקרב גברים גילאי 18-64, לפי גיל וותק
- 11 לוח 19: שיעורי תעסוקה בקרב נשים גילאי 18-64, לפי גיל וותק
- 11 לוח 20: שיעורי תעסוקה בערים השונות בהן נערך המפקד, לפי גיל ומין
- 11 לוח 21: תעסוקת ההורים במשפחות חד-הוריות ובמשפחות דו-הוריות שראשן אינו קשיש
- 12 לוח 22: מספר המפרנסים במשפחות חד-הוריות ודו-הוריות שראשן אינו קשיש

- 12 לוח 23 : תעסוקת ההורים במשפחות חד-הוריות ודו-הוריות שראשן אינו קשיש, לפי ותק בארץ
- 15 לוח 24 : מאפייני התעסוקה של בעלים ובנות זוג או נשים שהן ראשי משפחה
- 15 לוח 25 : אפיוני הגברים המועסקים לעומת הבלתי מועסקים, גילאי 18-64
- 16 לוח 26 : אפיוני הנשים המועסקות לעומת הבלתי מועסקות, גילאי 18-64
- 17 לוח 27 : פוטנציאל תעסוקתי של בעלים ונשים בלתי מועסקים גילאי 18-50
- 17 לוח 28 : צורכי עזרה בהשתלבות בתעסוקה של בעלים ונשים בלתי מועסקים עד גיל 50
- 20 לוח 29 : הימצאות ילדים ובני נוער במסגרת חינוכית, לפי גיל
- 21 לוח 30 : הימצאות ציוד לימודי במשפחות עם ילדים בגיל בית-הספר
- 21 לוח 31 : צורכי עזרה של הילדים בלימודים, לפי גיל
- 23 לוח 32 : השתתפות בפעילויות אחר הצהרים, לפי גיל
- 24 לוח 33 : סיבות לאי השתתפות בתכניות העשרה, לפי גיל
- 25 לוח 34 : ממדים של יחסי שכנות, לפי ותק ראש המשפחה בארץ
- 25 לוח 35 : ממדים של יחסי שכנות, לפי ותק ראש המשפחה בשכונה
- 26 לוח 36 : התפלגות המשפחות, לפי צפיפות הדיור
- 27 לוח 37 : שביעות רצון מהשכונה, לפי סוג המשפחה
- 29 לוח 38 : הקשישים לפי מספר המוגבלויות בתחומים שונים
- 29 לוח 39 : הקשישים המתקשים בביצוע מטלות שונות
- 30 לוח 40 : צרכים בלתי מסופקים, לפי ותק ראש המשפחה בארץ
- 31 לוח 41 : צרכים בלתי מסופקים של משפחות חד-הוריות ודו-הוריות
- 32 לוח 42 : בעיות עיקריות של המשפחות, לפי ותק ראש המשפחה בארץ
- 32 לוח 43 : בעיות עיקריות של משפחות חד-הוריות ודו-הוריות

לוחות בנספח

- לוח 1: הבוגרים במשק הבית בגילאי +18, לפי מין וגיל 38
- לוח 2: בעלים היכולים לבצע בקלות פעולות שונות בעברית, לפי גיל וותק בארץ 38
- לוח 3: שיעורי הנשים היכולות לבצע בקלות פעולות שונות בעברית, לפי גיל וותק בארץ 39

רשימת תרשימים

- תרשים 1: הכשרה מקצועית - גברים עד גיל 64 13
- תרשים 2: הכשרה מקצועית - נשים עד גיל 64 13

1. מבוא

1.1 מטרת המפקד

דוח זה הוא השישי בסדרת דוחות על מפקדים של משפחות יוצאות אתיופיה המבוצעים במסגרת תכנית ה"מוקדים". תכנית זו מופעלת על-ידי משרד הקליטה בשכונות שבהן קיימים ריכוזים גדולים של עולי אתיופיה בעשרה יישובים ברחבי הארץ. מפקדים דומים נערכים בכל השכונות בהן הוקמו המוקדים.

מטרת המפקד הנוכחי הייתה לאסוף מידע על משקי הבית של יוצאי אתיופיה, המתגוררים ברמלה בשכונות בן גוריון, צה"ל, וילנה, וברחובות הסמוכים, לצורך תכנון שירותים ותכניות התערבות בתחומי חיים שונים בעבור קהילה זו.

הנושאים שבהם נאסף מידע הם: הרכב משק הבית; השתתפות ילדים במסגרות של החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי; המצב התעסוקתי של המבוגרים; רמת השליטה של עולי אתיופיה בעברית, והרצון לשפרה; צורכי עזרה בהשתלבות בעבודה ובלימודים של המבוגרים, בכלל, וצעירים בוגרי צבא/שירות לאומי, בפרט; דיור; שימוש בשירותים; פעילות למען הקהילה והשכונה; מצב הקשישים; צרכים בלתי מסופקים של המשפחה. מטרת המידע שנאסף הייתה לסייע באופן מעשי לפעילות המוקד השכונתי, ולכן נאספו נתונים רק בתחומים שהמוקד יוכל לפעול בהם. הנושאים המרכזיים הוגדרו על-ידי ועדת היגוי ארצית, וכן על-ידי ועדת היגוי מקומית, על מנת להתאים את השאלון לצרכים הספציפיים של הקהילה האתיופית בעיר. ועדת ההיגוי המקומית כללה את מנהלת המוקד, מנהל הלשכה המחוזית במשרד הקליטה ונציגים של אגפי הרווחה והחינוך והיחידה לתכנון אסטרטגי בעיריית רמלה, שיקום שכונות והמתנס"ס בעיר.

1.2 שימושים פוטנציאליים בנתוני המפקד

1. תכנון קדימויות, קביעת יעדים וגיוס משאבים - ניתוח כולל של צורכי האוכלוסייה ומאפייניה;
2. בניית תכניות ספציפיות ואיתור אוכלוסיות יעד ספציפיות - מידע על מספר הזקוקים לתכניות שונות לפי תת-קבוצות ואופי הצרכים;
3. יישום תכניות - איתור משפחות או אנשים באופן פרטני, על מנת לפנות אליהם בקשר לתכניות שונות;
4. בסיס למעקב אחרי שיפורים במצב האוכלוסייה באופן כללי, או קבוצות המשתתפות בתכניות ספציפיות.

1.3 עבודת השדה

רשימת המשפחות וכתובתן הועברה אלינו על-ידי היחידה לתכנון אסטרטגי בעיריית רמלה. הראיונות בוצעו בחודשים פברואר-מאי 2002 על-ידי מראיינים מבני העדה האתיופית, רובם תושבי השכונות הללו, השולטים בעברית ובאמהרית.

כהכנה לביצוע עבודת השדה נערכה פגישה של נציגי משרד הקליטה, מנהלת המוקד וצוות המחקר, עם תושבי השכונה בני העדה, שבה פורסם המוקד השכונתי, הוסברו מטרות המפקד, והתושבים נקראו לשתף פעולה עם המראיינים. כמו-כן המפקד פורסם ברדיו ובטלוויזיה באמהרית.

המראיינים עברו הדרכה קבוצתית מפורטת לפני יציאתם לשטח; והדרכה ופיקוח אישיים אחת לשבוע במהלך עבודתם. השאלונים עברו בדיקת איכות ובדיקת אמינות. פרטים חסרים הושלמו בטלפון על-ידי מראיין בן העדה. משפחות שסירבו להתראיין בשלבים ההתחלתיים של עבודת השדה זכו לביקור חוזר של מראיין בשלב מאוחר יותר, לאחר שהמידע בדבר המפקד הגיע לתפוצה רחבה. ואכן, רבים מאלה ניאותו, בסופו של דבר, לשתף פעולה. המראיינים עצמם סייעו רבות באיתור משפחות שכתובתן ברשימות הייתה שגויה. מנהלת המוקד סייעה אף היא בהגברת שיתוף הפעולה, בכך שטלפנה אישית לחלק מהמסרבים, והסבירה את החשיבות של השתתפותם במפקד.

משפחות שסירבו להתראיין בשלבים ההתחלתיים של עבודת השדה, זכו לביקור חוזר של מראיין בשלב מאוחר יותר, כאשר המידע בדבר המפקד הגיע לתפוצה רחבה, ואכן רבים מאלה ניאותו בסופו של דבר לשתף פעולה. המראיינים עצמם סייעו רבות באיתור משפחות שכתובתן ברשימות הייתה שגויה. מנהלת המוקד סייעה אף היא בהגברת שיתוף הפעולה בכך שטלפנה אישית לחלק מהמסרבים, והסבירה את החשיבות של השתתפותם במפקד.

בסיום הריאיון המראיינים חילקו דפי מידע בעברית ובאמהרית, המפרטים את תפקיד המוקד, כתובתו ומספר טלפון לפניות.

מתוך 376 משפחות יוצאות אתיופיה החיות בשכונות שבהן נערך המפקד, נאסף מידע על 318 משפחות (85%).

הסיבות לאי-ביצוע שאר הראיונות הן: 5% סירוב המשפחה להתראיין; 8% אי-איתור, דהיינו, המשפחה לא הייתה בבית בעת 3-4 הביקורים של המראיין, הטלפון לא אותר, או שהמשפחה לא מוכרת בבניין כך שיתכן שאינה מתגוררת כלל בשכונה; 2% משפחות שעזבו את השכונה וידוע שעברו להתגורר במקום אחר.

2. מאפיינים סוציו-דמוגרפיים

בסקר נאסף מידע על 318 משפחות יוצאות אתיופיה המונות בסך-הכל 1,791 נפשות, מהן 851 ילדים מתחת לגיל 18. מאפייני משק הבית המוצגים להלן כוללים: גודל והרכב משק הבית, מספר הילדים בגילים 0-17, הוותק בארץ של ראש המשפחה,¹ וותק בשכונה. מאפייני הפרטים כוללים: גיל, מצב משפחתי, וותק בארץ.

¹ כראשי משפחה הוגדרו הבעלים במשפחות דו-הוריות והנשים במשפחות חד-הוריות. במשקי בית של יחידים, היחיד, כמובן, הוא ראש משק הבית.

2.1 מאפייני משק הבית (לוחות 1-6)

- ◆ המשפחות יוצאות אתיפיה בשכונות הן משפחות גדולות: 36% מהן מונות 7 נפשות ומעלה (לוח 1). מספר הנפשות הממוצע הוא 5.6. לשם השוואה, גודל המשפחה הממוצע באוכלוסייה היהודית בישראל הוא 3.2 נפשות. בערים אחרות בהן נערך מפקד של יוצאי אתיפיה עולה התמונה הבאה: מספר הנפשות הממוצע בעפולה הוא 4.5, ברחובות - 5.7, בנתניה - 4.9, בחדרה - 5.3, וביבנה - 6.2.
- ◆ הדפוס השכיח ביותר של משק בית הוא משפחות דו-הוריות עם ילדים עד גיל 18, חלקן בתוספת של "אחרים" (ילדים מעל גיל 18 או בני משפחה אחרים) - 60% (לוח 2).
- ◆ משפחות חד-הוריות עם ילדים עד גיל 18 מהוות 18% מכלל משקי הבית ו-22% מכלל המשפחות עם ילדים. בחלק מהן גרים במשק הבית אנשים נוספים (למשל, סבתא). לשם השוואה: ביבנה מהוות המשפחות החד-הוריות 17% מכלל משקי הבית ו-20% מכלל המשפחות עם ילדים; בעפולה הן מהוות 22% מכלל המשפחות ו-32% מהמשפחות עם ילדים; בחדרה הן מהוות 19% מכלל משקי הבית ו-25% מהמשפחות עם ילדים, בנתניה הן מהוות 22% מכלל המשפחות ו-24% מהמשפחות עם ילדים.
- ◆ ב-24% מכלל המשפחות עם ילדים - 27% מהמשפחות הדו-הוריות ו-14% מהמשפחות החד-הוריות יש למעלה מ-4 ילדים צעירים מגיל 18 (לוח 3).
- ◆ 18% (157) מהילדים עד גיל 18 חיים במשפחות חד-הוריות.
- ◆ ראשי המשפחות יוצאי אתיפיה מבוגרים יחסית: 23% הם בני 65 ומעלה, ו-14% הם בני 55-64 (לוח 4).
- ◆ 55% מראשי המשפחות נמצאים בארץ 6-10 שנים, ו-32% נמצאים 16 שנים ומעלה (לוח 5).
- ◆ 70% מהמשפחות מתגוררות ברמלה 6-10 שנים (לוח 6).

לוח 1: משפחות יוצאי אתיפיה, לפי גודל משפחה

מספרים מוחלטים	אחוזים	גודל המשפחה
318	100	סך-הכל
35	11	2-1 נפשות
68	21	4-3 נפשות
103	32	6-5 נפשות
76	24	8-7 נפשות
38	12	13-9 נפשות

לוח 2: משפחות יוצאי אתיפיה, לפי הרכב משק הבית

מספרים מוחלטים	אחוזים	סוג המשפחה
318	100	סך-הכל
191	60	זוג עם ילדים עד גיל 18
56	18	משפחה חד-הורית עם ילדים עד גיל 18
34	11	זוג בלי ילדים עד גיל 18
37	11	יחיד

לוח 3: מספר הילדים בגילים 0-17 במשפחות עם ילדים בגילים אלה**

מספרים מוחלטים			אחוזים			מספר הילדים במשפחה
משפחות חד- הוריות	משפחות דו- הוריות	כלל המשפחות עם ילדים	משפחות חד- הוריות	משפחות דו- הוריות	כלל המשפחות עם ילדים	
55	191	246	100	100	100	סך-הכל
24	46	70	44	24	29	2-1
23	93	116	42	49	47	4-3
8	46	54	14	24	22	6-5
--	6	6	--	3	2	8-7

* ב-71 משפחות אין ילדים עד גיל 18

** לגבי משפחה אחת אין מידע על מספר הילדים

לוח 4: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי גיל ראש המשפחה

מספרים מוחלטים	אחוזים	גיל
316*	100	סך-הכל
1	--	עד 25
15	5	30-26
113	36	44-31
70	22	54-45
45	14	64-55
72	23	65+

* ב-2 משפחות אין מידע על גיל ראש המשפחה

לוח 5: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי ותק ראש המשפחה באוץ

מספרים מוחלטים	אחוזים	ותק
314*	100	סך-הכל
2	1	5-0
174	55	10-6
36	12	15-11
102	32	16+

* ביחס ל-4 משפחות אין מידע על שנת העלייה של ראש המשפחה

לוח 6: משפחות יוצאי אתיופיה, לפי ותק בשכונה

מספרים מוחלטים	אחוזים	ותק בשכונה
316	100	סך-הכל
2	1	עד שנה
5	2	3-2
23	7	5-4
221	70	10-6
65	20	11+

* ביחס ל-2 משפחות אין מידע לגבי וותק בשכונה

2.2 מאפיינים דמוגרפיים של הפרטים (לוחות 7-10)

- ♦ **גיל:** כמחצית מבני העדה האתיופית בשכונות הם ילדים מתחת לגיל 18, ו-24% הם צעירים בני 18-30 (לוח 7). שיעור הקשישים בקרב האתיופים נמוך, בהשוואה לשיעור הארצי (10%) ומגיע ל-6%. קבוצת גיל הביניים (45-64) בעדה מצומצמת יחסית ומגיעה ל-10%, לעומת 20% בכלל האוכלוסייה היהודית.
- ♦ **מצב משפחתי:** מחצית מהגברים ומהנשים בני 18 ומעלה נשואים. בקרב הנשים ישנו שיעור ניכר של גרושות, אלמנות, ונשים החיות בנפרד מבני זוגן (20%). נראה כי הצעירים בעדה האתיופית אינם ממהרים להינשא: 91% מהנשים ו-98% מהגברים עד גיל 25 - עדיין רווקים. גם 74% מהגברים בני 26-30 עדיין רווקים (לוחות 8-9). שיעור הגברים האתיופים הנשואים בגיל +65 עולה על השיעור המקביל בקרב הגברים היהודים בגיל זה (85% לעומת 79%, בהתאמה), כנראה בגלל פער השנים הניכר בינם לבין בנות זוגם.
- ♦ **ותק בישראל:** הקהילה האתיופית ברמלה מורכבת משני גלי עלייה: למעלה ממחצית (56%) הבוגרים (גילאי +18) נמצאים בישראל תקופה שבין 6-10 שנים; 31% נמצאים בישראל מעל 15 שנים (לוח 10). לקהילה של עולי אתיופיה ברמלה יש וותק רב יותר בארץ מאשר הקהילות בנתניה וברחובות.
- ♦ כל הילדים עד גיל 5, 74% מבני 6-13, ו-28% מבני 14-17 נולדו בישראל. שישים אחוזים מגילאי 14-17 נמצאים בארץ תקופה שבין 6-10 שנים (לוח 11).

לוח 7: המבנה הגילי של הקהילה האתיופית*

גיל	אחוזים			מספרים מוחלטים		
	סך-הכל	גברים	נשים	סך-הכל	גברים	נשים
סך-הכל	100	100	100	1,780**	916	864
3-0	7	7	7	116	62	54
5-4	3	3	4	63	27	36
13-6	25	25	24	440	232	208
17-14	13	14	12	232	129	103
21-18	11	12	9	188	108	80
25-22	8	9	7	145	84	61
30-26	5	4	6	91	38	53
44-31	12	10	14	214	93	121
54-45	6	5	7	113	50	63
64-55	4	4	4	70	33	37
65+	6	7	6	108	60	48

* כולל סטודנטים שגרים מחוץ לבית
** לגבי 11 פרטים אין מידע לגבי הגיל

לוח 8: מצבם המשפחתי של הגברים בני 18+, לפי גיל (באחוזים)

גיל							סך-הכל	מצב משפחתי
65+	64-55	54-45	44-31	30-26	25-18			
100	100	100	100	100	100	100	סך-הכל	
85	97	98	92	26	1	49	נשוי	
5	--	--	3	--	1	2	גרוש	
10	3	--	--	--	--	2	אלמן	
--	--	--	3	74	98	47	רווק	
--	--	2	--	--	--	--	חי בנפרד	
--	--	--	2	--	--	--	חי עם חברה לחיים	

לוח 9: מצבן המשפחתי של הנשים בנות 18+, לפי גיל (באחוזים)

גיל							סך-הכל	מצב משפחתי
65+	64-55	54-45	44-31	30-26	25-18			
100	100	100	100	100	100	100	סך-הכל	
44	67	65	78	74	9	50	נשואה	
19	19	16	12	11	--	10	גרופה	
33	14	17	3	2	--	8	אלמנה	
--	--	--	2	9	91	29	רווקה	
4	--	2	2	4	--	2	חיה בנפרד	
--	--	--	3	--	--	1	חיה עם חבר לחיים	

לוח 10: הבוגרים במשק הבית בגילאי 18+, לפי גיל וותק בארץ (באחוזים)

ותק בישראל							סך-הכל	גיל
ילידי הארץ	16+	15-11	10-6	5-0				
--	31	12	56	1	100	סך-הכל		
1	27	12	58	2	100	25-18		
--	32	11	57	--	100	30-26		
--	44	9	47	--	100	44-31		
--	31	15	54	--	100	54-45		
--	16	12	71	1	100	64-55		
--	26	16	55	3	100	65+		

לוח 11: ילדים עד גיל 18, לפי גיל וותק בארץ (באחוזים)

גיל				סך-הכל	ותק
17-14	13-6	5-0			
100	100	100	100	סך-הכל	
60	25	--	30	10-6 שנים	
11	1	--	3	15-11 שנים	
1	--	--	--	16+ שנים	
28	74	100	67	יליד הארץ	

3. מצב הבריאות של הבוגרים (גילאי 18+)

נושא זה נבדק בצורה מינימלית בשל רגישות העדה למתן מידע בנושאי מחלות וליקויי בריאות. המרואיין נשאל (בשאלה פתוחה) האם מישהו מבני הבית סובל מבעיית בריאות או מוגבלות המקשה עליו לתפקד בבית, או מחוץ לבית (למשל, בעיות הליכה, מחלת לב קשה), ואם כן, מי וממה הוא סובל.

- ♦ הממצאים מצביעים על כך ש-14% מהמבוגרים גילאי 18-64 סובלים מבעיית בריאות אחת לפחות, ו-2% סובלים מיותר מבעיית בריאות אחת.
- ♦ 42% מהקשישים בני 65+ סובלים מבעיית בריאות אחת ו-7% סובלים מיותר מבעיית בריאות אחת.
- ♦ מגבלות הבריאות השכיחות בקרב המבוגרים הן אסתמה/קוצר נשימה (8%), ומחלות כרוניות המגבילות את התפקוד כגון מחלות לב, יתר-לחץ-דם וסוכרת (4%) (לוח 12).

לוח 12: בעיות בריאות בקרב מבוגרים בני 18+

מספרים מוחלטים	אחוזים	
41	4	מחלות כרוניות (מחלות לב, סוכרת, יתר-לחץ-דם)
71	8	אסתמה/קוצר נשימה
17	2	בעיות בגפיים התחתונות
16	2	בעיות ראייה/עיוורון
6	1	בעיות נפשיות
9	1	בעיות גב
24	3	אחר

4. שליטה בשפה העברית (לוחות 13-15)

הצורך בידיעת עברית חותך את כל תחומי החיים. חוסר שליטה בשפה מקשה על העולים בתקשורת עם נותני השירות השונים (לשכת התעסוקה, הכשרה מקצועית, שירותי הרווחה, צוותי בית-הספר שבהם לומדים ילדיהם), ובקבלת השירותים מהם. מידת השליטה במיומנויות שונות בעברית נבדקה לגבי הבעלים ונשותיהם או נשים הורות יחידות. כמו-כן, נבדק הרצון לשפר את השליטה בשפה והמסגרת המועדפת לעשות זאת.

- ♦ כמחצית הגברים ו-40% מהנשים דיווחו שהם מסוגלים בקלות להבין שיחה פשוטה ולשוחח בעברית. כשליש נוסף מסוגלים לעשות זאת עם קשיים (לוח 13).
- ♦ בתחום הקריאה והכתיבה בעברית המצב גרוע יותר: כשליש מהגברים וכמחצית מהנשים אינם מסוגלים כלל לקרוא או לכתוב מכתב פשוט.
- ♦ כרבע מהגברים וכשליש מהנשים אינם מסוגלים כלל לבצע מטלות בעברית הרלוונטיות במיוחד להשתלבות בעבודה - הצגת עצמם בפני מעסיק פוטנציאלי ו/או הבנת הוראות בעל-פה לביצוע עבודה.
- ♦ היכולת לבצע בקלות את המטלות השונות בעברית נמצאה, בין השאר, קשורה לגילו של העולה ולוותק שלו בארץ: בקרב גברים ונשים בכל הגילאים, חל שיפור משמעותי בכל המיומנויות בעברית, לאחר עשר שנים בארץ, למעט מספר מיומנויות אצל נשים מגיל 65 ומעלה (לוחות 2-3 בנספח).

- ♦ המסגרת המועדפת ללימוד עברית על-ידי גברים ונשים בכל קבוצות הגיל היא קורס בשעות אחר-הצהריים או הערב (56%) (לוחות 14-15). הגברים מעדיפים לשלב לימוד עברית עם הכשרה מקצועית. הנשים ציינו בעדיפות גבוהה קורס בבוקר בתנאי שיימצא סידור לילדים (48%). העדפה זו נמצאה בעיקר בקרב קבוצת הגיל הצעירה (18-44).

לוח 13: היכולת לבצע מטלות שונות בעברית, לפי מין (באחוזים)

נשים				גברים				
בכלל	עם קשיים	לא	סך-הכל	בכלל	עם קשיים	לא	סך-הכל	
22	38	40	100	19	30	51	100	הבנת שיחה*
24	37	39	100	21	30	49	100	דיבור*
47	30	23	100	30	33	37	100	קריאה**
53	27	20	100	37	33	30	100	כתיבה**
הבנת חדשות ברדיו/טלוויזיה								
28	38	34	100	22	29	49	100	הצגה עצמית בפני מעסיק
34	32	34	100	26	27	47	100	הבנת הוראות בעל פה בעבודה

* הכוונה לשוחח ולהבין שיחה פשוטה
 ** הכוונה לקריאת וכתובת מכתב פשוט

לוח 14: העדפות של בעלים לגבי מסגרות ללימוד עברית, לפי גיל (באחוזים)*

גיל					מסגרות לימוד
55+	54-45	44-31	30-18	סך-הכל	
38	69	70	33	55	קורס בשעות אחר-הצהריים או בערב
27	46	45	33	37	לבד עם מורה בשעות אחר-הצהריים או בערב
17	49	57	17	37	במסגרת מקום העבודה
18	68	70	33	46	במסגרת קורס מקצועי
19	24	24	17	22	במסגרת אחרת

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100% כי ניתן היה לציין מספר העדפות

לוח 15: העדפות של נשים נשואות או הורות יחידות לגבי מסגרות ללימוד עברית, לפי גיל (באחוזים)*

גיל					מסגרות לימוד
55+	54-45	44-31	30-18	סך-הכל	
39	58	70	57	58	קורס אחר-הצהריים או בערב
23	39	49	34	38	לבד עם מורה אחר-הצהריים או בערב
13	25	47	42	33	במסגרת מקום העבודה
13	35	64	62	45	במסגרת קורס מקצועי
27	49	57	60	48	בקורס בבוקר, בתנאי שיהיה סידור לילדים
8	23	20	11	16	במסגרת אחרת

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100% כי ניתן היה לציין מספר העדפות.

5. תעסוקה והכשרה מקצועית

5.1 שיעורי תעסוקה (לוחות 16-19)

- ◆ שיעור התעסוקה הכללי בקרב גילאי 18-64 הוא 45% בקרב הגברים ו-32% בקרב הנשים. השיעורים המקבילים בכלל האוכלוסייה היהודית הם 64% בקרב הגברים ו-57% בקרב הנשים (למ"ס, 2002).
- ◆ שיעור התעסוקה הגבוה ביותר בקרב הגברים הוא בקבוצת הגיל 26-44 והוא עומד על 76%, שיעור הדומה לשיעור הארצי (74%). השיעור בקבוצת הגיל 45-54 מגיע ל-57%, בהשוואה לשיעור הארצי של 79%. ארבעה-עשר אחוזים נוספים מיוצאי אתיופיה ברמלה בקבוצת גיל זו מחפשים עבודה.
- ◆ שיעורי התעסוקה בקרב הגברים בקבוצות הגיל הצעירות יותר נמוכים יותר: 66% בקרב גילאי 26-30 ו-44% בקרב גילאי 22-25, משום שמיעוט ניכר בקרבם לומדים לימודים על-תיכוניים או עדיין משרתים בצבא.
- ◆ בקרב הגברים בני 18-44 כמעט שאין אנשים שאינם לומדים, משרתים בצה"ל/שירות לאומי, עובדים, או מחפשים עבודה.
- ◆ שיעורי התעסוקה של הנשים עולים עד לגיל 44 ואז חלה ירידה משמעותית (ראה לוח 17). בגילאי העבודה העיקריים של הנשים (26-44) כמעט מחצית מהנשים מועסקות, בהשוואה ל-65% מכלל הנשים היהודיות בארץ בגילים אלה.
- ◆ בדומה לגברים, גם בקרב הנשים בקבוצות הגיל הצעירות יותר (18-25) שיעור ניכר עסוקות עדיין בלימודים על-תיכוניים, תיכוניים, או בשירות צבאי או שירות לאומי, ולכן אינן משתתפות בכוח העבודה.
- ◆ בדומה לגברים, גם בקרב הנשים ישנם רק אחוזים בודדים שאינן נמצאות במסגרת לימודים או עבודה ואינן מחפשות עבודה.
- ◆ עם העלייה בוותק בישראל חל גידול באחוז המועסקים בכל קבוצות הגיל, הן בקרב גברים והן בקרב נשים (לוחות 18-19). יוצאים מן הכלל הם גברים בני 26-30 שאצלם שיעור התעסוקה הגבוה יותר הוא דווקא בקרב השוהים בארץ תקופה קצרה יותר. ייתכן שהסיבה לכך היא שהוותיקים יותר, שהגיעו לארץ כילדים (לדוגמה, בני 26 שהגיעו לישראל לפני 16 שנים היו בני 10 בעת עלייתם), עברו את מערכת החינוך הישראלית, ואימצו את הדפוסים של האוכלוסייה הוותיקה, וכיום רבים מהם לומדים לימודים על-תיכוניים, ולכן אחוז קטן יותר מהם מועסקים.
- ◆ נראה שהפנייה ללימודים על-תיכוניים מסבירה את העלייה הקטנה יחסית בשיעור המועסקים בקרב הצעירים עד גיל 30, בהשוואה לעלייה בקרב המבוגרים יותר.

לוח 16: עיסוק עיקרי של גברים גילאי 18-64, לפי גיל (באחוזים)

גיל						סך-הכל N=404	
64-55 N=33	54-45 N=49	44-31 N=93	30-26 N=38	25-22 N=84	21-18 N=107		
100	100	100	100	100	100	100	סך-הכל
33	57	80	66	44	8	45	עובד
6	14	9	5	11	4	8	לא עובד, לא לומד, מחפש עבודה
6	8	1	--	2	2	3	לא עובד, לא לומד, לא מחפש עבודה
--	--	--	--	--	22	6	לומד בתיכון/בישיבה תיכונית
--	--	--	5	25	53	20	צבא
--	--	--	--	--	1	--	מכינה
--	--	--	--	--	--	--	על-תיכוני/מכללה/אוניברסיטה
--	--	1	21	17	8	8	אוניברסיטה
--	--	1	--	--	2	1	קורס מקצועי
--	--	1	--	--	--	--	לומד באולפן
55	21	7	3	1	--	9	פנסיונר/חולה/נכה

לוח 17: עיסוק עיקרי של נשים גילאיות 18-64, לפי גיל (באחוזים)

גיל						סך-הכל N=414	
64-55 N=37	54-45 N=63	44-31 N=121	30-26 N=53	25-22 N=61	21-18 N=79		
100	100	100	100	100	100	100	סך-הכל
13	19	48	47	38	11	32	עובדת
3	8	8	7	10	10	8	לא עובדת, לא לומדת, מחפשת עבודה
3	3	5	2	3	1	3	לא עובדת, לא לומדת, לא מחפשת עבודה
--	--	--	--	--	22	4	לומדת בתיכון
--	--	--	--	--	42	8	צבא/שירות לאומי
--	--	--	--	3	--	1	מכינה
--	--	--	6	29	14	8	על-תיכוני/מכללה/אוניברסיטה
--	--	1	--	2	--	1	קורס מקצועי
16	48	31	34	15	--	24	עקרת בית
65	22	7	4	--	--	11	פנסיונר/חולה/נכה

לוח 18: שיעורי תעסוקה בקרב גברים גילאי 18-64, לפי גיל וותק (באחוזים)

ותק		סך-הכל	גיל
11+	10-0		
29	21	24	25-18
52	82	66	30-26
86	74	80	44-31
64	52	57	54-45
78	17	33	64-55

* כשני-שלישים מהגברים בקבוצת הוותק של 11+ שנים בארץ הם בעלי וותק של 16 שנים ומעלה

לוח 19: שיעורי תעסוקה בקרב נשים גילאי 18-64, לפי גיל וותק (באחוזים)

גיל	סך-הכל	ותק	
		11+	10-0
25-18	23	25	22
30-26	47	50	46
44-31	48	62	33
54-45	19	30	11
64-55	13	40	4

* כשני-שלישים מהנשים בקבוצת הוותק של 11+ שנים בארץ הן בעלות וותק של 16 שנים ומעלה

לשם השוואה מוצגים בלוח 20 נתונים על שיעורי התעסוקה מהמפקדים שנערכו עד כה.

לוח 20: שיעורי תעסוקה בערים השונות בהן נערך המפקד, לפי גיל ומין (באחוזים)

	44-26		64-18	
	נשים	גברים	נשים	גברים
רמלה	48	76	32	45
יבנה	45	72	29	34
רחובות	23	75	17	40
נתניה	23	66	23	45
חדרה	29	77	25	46
עפולה	45	77	32	48

5.2 שיעורי תעסוקה בקרב ההורים ומספר המפרנסים במשפחות (לוחות 21-23)

- ♦ ב-40% מהמשפחות הדו-הוריות שראשן אינו קשיש שני ההורים מועסקים. בניגוד לכך, ב-23% אף אחד מההורים אינו מועסק. בקרב המשפחות החד-הוריות, 16% מהאמהות מועסקות (לוח 21).
- ♦ בחלק מהמשפחות בהן ההורים אינם מועסקים יש מפרנס אחר, דבר שמפחית את שיעור המשפחות ללא מפרנס ל-69% מהמשפחות החד-הוריות ו-16% מהמשפחות הדו-הוריות. ב-38% ממשפחות הדו-הוריות ישנו מפרנס אחד, ב-40% שני מפרנסים וב-6% ישנם 3-4 מפרנסים (לוח 22).
- ♦ עם העלייה בוותק בארץ גדל במידה ניכרת שיעור ההורות היחידות המועסקות: מ-9% בתקופה של 6-10 שנים בארץ ל-40% לאחר 15 שנים (לוח 23).
- ♦ בקרב משפחות דו-הוריות מתבטא השינוי עם הוותק בארץ בירידה משמעותית באחוז המשפחות בהן אף אחד מההורים אינו עובד, ובעלייה במשקל המשפחות שבהן שני ההורים מועסקים, בעקבות כניסתן (המאוחרת) של הנשים לשוק העבודה. כך, ב-30% מהמשפחות הנמצאות בארץ 6-10 שנים מועסקים שני בני הזוג, ושיעור זה עולה ל-50% בקרב משפחות הנמצאות בארץ 16 שנים או יותר (לוח 23).

לוח 21: תעסוקת ההורים במשפחות חד-הוריות ובמשפחות דו-הוריות שראשן אינו קשיש (באחוזים)

	סך-הכל			
	שני ההורים עובדים	רק האם	רק האב	אף אחד מההורים
משפחות חד-הוריות	--	16	--	84
משפחות דו-הוריות שראשן אינו קשיש	40	9	28	23
				(N)
	100			(52)
	100			(164)

לוח 22: מספר המפרנסים במשפחות חד-הוריות ודו-הוריות שראשן אינו קשיש (באחוזים)

סך-הכל				
	0	1	2	3-4
	(N)			
משפחות חד-הוריות	69	21	8	2
משפחות דו-הוריות שראשן אינו קשיש	16	38	40	6
	(47)			
	100			
	(109)			
	100			

לוח 23: תעסוקת ההורים במשפחות חד-הוריות ודו-הוריות שראשן אינו קשיש, לפי ותק בארץ (באחוזים)

	ותק		סך-הכל
	10-6	16+	
משפחות חד-הוריות האם	9	40	16
משפחות דו-הוריות שראשן אינו קשיש			
שני ההורים עובדים	30	50	40
רק האב	30	27	29
רק האם	8	11	9
אף אחד מההורים	31	12	22

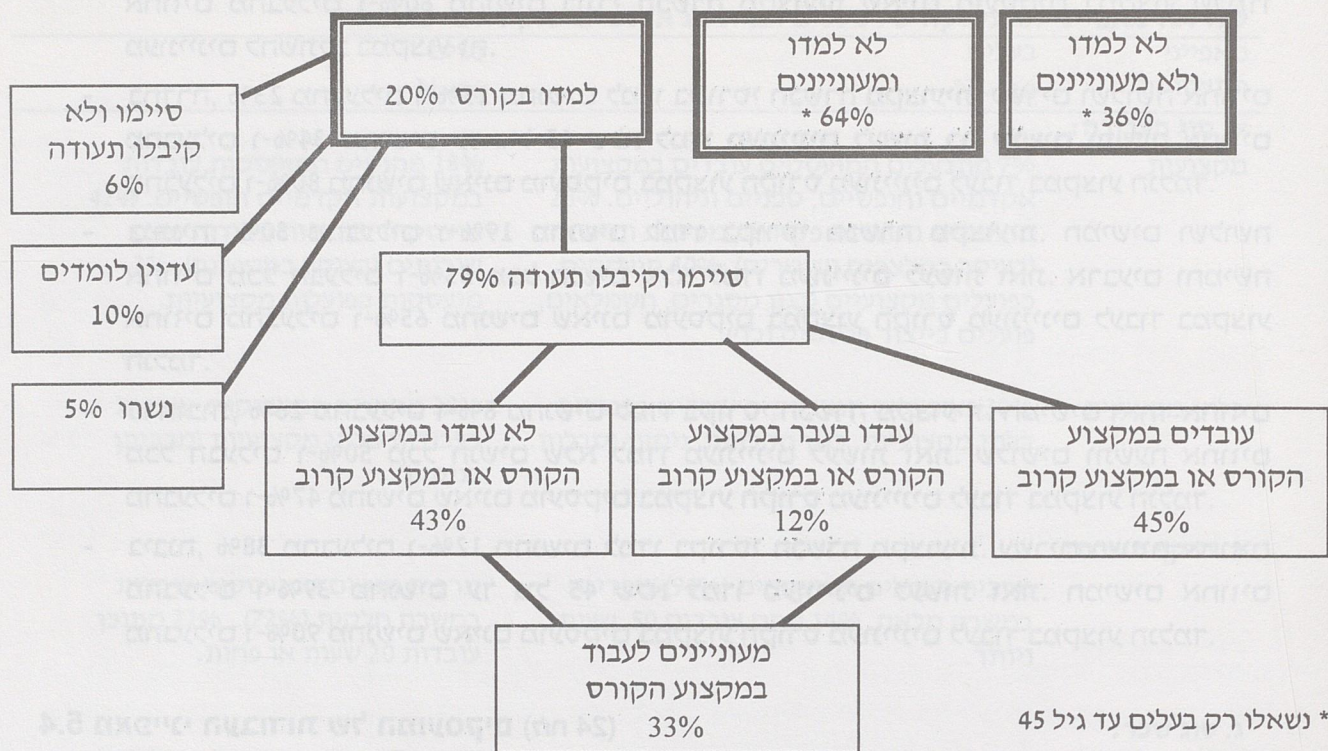
5.3 השתתפות בהכשרה מקצועית (תרשימים 1-2)

הנתונים מתייחסים לבעלים ולנשים הנשואות או לנשים שהן ראשי משפחות חד-הוריות. אלה מהווים 82% מכלל הגברים ו-86% מכלל הנשים בגילים 18-64.

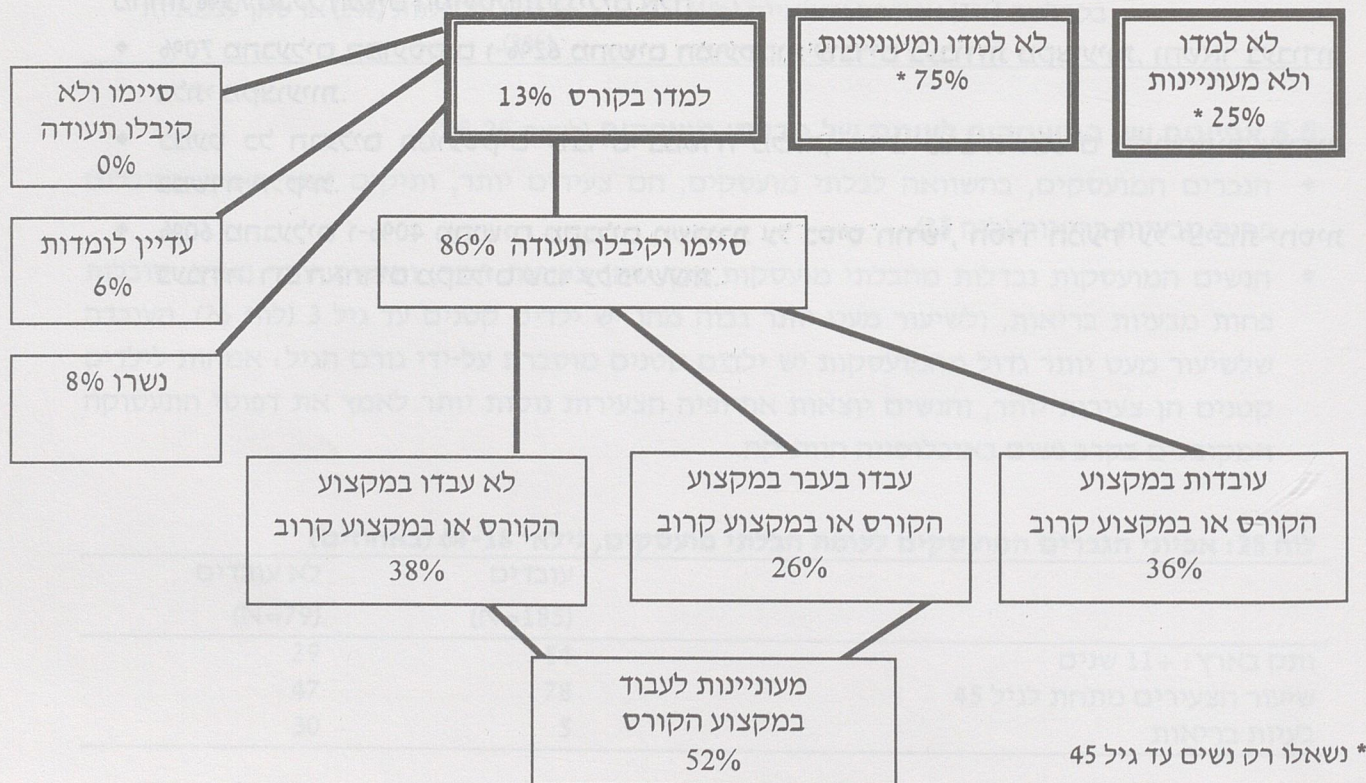
- ♦ 20% מהבעלים ו-13% מהנשים שגילם עד 64 למדו בקורסי הכשרה מקצועית (תרשימים 1 ו-2).
 - ♦ 64% מהבעלים ו-75% מהנשים עד גיל 45 שלא למדו מעוניינים לעשות זאת.² חמישים ושישה אחוזים מהבעלים המעוניינים בקורס מקצועי הם חסרי השכלה לחלוטין, 25% למדו באתיופיה 1-7 שנים, 8% למדו בישראל אך לא סיימו בית-ספר תיכון, 5% סיימו בית-ספר תיכון בישראל ו-6% למדו במסגרת על-תיכונית. מבין הנשים המעוניינות, 79% הן חסרות השכלה לחלוטין, 10% למדו באתיופיה 1-7 שנים, 4% למדו באתיופיה 8 שנים ומעלה, 5% סיימו בית-ספר תיכון בישראל ו-2% למדו במסגרת על-תיכונית.
 - ♦ היקף הנשירה מהקורסים מועט, הן בקרב הבעלים והן בקרב הנשים שלמדו.
 - ♦ כ-60% מהבעלים והנשים בוגרי הקורסים מועסקים כיום או הועסקו בעבר במקצוע הקורס או במקצוע קרוב לאחר לימודיהם.
 - ♦ 33% מהבעלים ו-52% מהנשים בוגרי הכשרה מקצועית שאינם מועסקים כיום במקצוע הקורס, מעוניינים להשתלב במקצוע זה.
 - ♦ נתונים השוואתיים ממפקדים אחרים:
- בעפולה, 29% מהבעלים ו-16% מהנשים למדו בקורסי הכשרה מקצועית. שלושים ושניים אחוזים מהבעלים ו-37% מהנשים עד גיל 45 שלא למדו מעוניינים לעשות זאת. עשרים ושישה

² בדיקת הרצון להשתתף בהכשרה מקצועית נעשתה רק לגבי בעלים ונשים עד גיל 45, מתוך הנחה שבאופן מעשי מעטים סיכוייהם של המבוגרים יותר להתקבל לתכנית הכשרה.

תרשים 1: הכשרה מקצועית - בעלים עד גיל 64 (N=383)

תרשים 2: הכשרה מקצועית - נשים עד גיל 64 (N=397)

אחוזים מהבעלים ו-60% מהנשים בוגרי הכשרה מקצועית שאינם מועסקים במקצוע שלמדו מעוניינים להשתלב במקצוע זה.

- בחזרה, 23% מהבעלים ו-15% מהנשים למדו בקורסי הכשרה מקצועית. עשרים ושלושה אחוזים מהבעלים ו-34% מהנשים עד גיל 45 שלא למדו מעוניינים לעשות כן. שישים ותשעה אחוזים מהבעלים ו-80% מהנשים שאינם מועסקים במקצוע הקורס מעוניינים לעבוד במקצוע הנלמד.

- בנתיחה, 30% מהבעלים ו-19% מהנשים למדו בקורסי הכשרה מקצועית. חמישים ושלושה אחוזים מכל הבעלים ו-53% מכל הנשים שלא למדו מעוניינים לעשות זאת. ארבעים וחמישה אחוזים מהבעלים ו-65% מהנשים שאינם מועסקים במקצוע הקורס מעוניינים לעבוד במקצוע הנלמד.

- ברחובות, 26% מהבעלים ו-8% מהנשים למדו בקורסי הכשרה מקצועית. חמישים ואחד אחוזים מכל הבעלים ו-50% מכל הנשים שלא למדו מעוניינים לעשות זאת. שלושים ותשעה אחוזים מהבעלים ו-47% מהנשים שאינם מועסקים במקצוע הקורס מעוניינים לעבוד במקצוע הנלמד.

- ביבנה, 38% מהבעלים ו-12% מהנשים למדו בקורסי הכשרה מקצועית. עשרים ושניים אחוזים מהבעלים ו-39% מהנשים עד גיל 45 שלא למדו מעוניינים לעשות זאת. חמישים אחוזים מהבעלים ו-90% מהנשים שאינם מועסקים במקצוע הקורס מעוניינים לעבוד במקצוע הנלמד.

5.4 מאפייני העבודות של המועסקים (לוח 24)

הנתונים על מאפייני התעסוקה מתייחסים לבעלים ולנשים נשואות או לנשים שהן ראשי משפחות חד-הוריות בגילים 18-64. הבעלים המועסקים מהווים 65% מכלל הגברים המועסקים, והנשים המועסקות מהוות 73% מכלל הנשים המועסקות בגילים אלה.

- ♦ 70% מהבעלים המועסקים ו-62% מהנשים המועסקות עובדים בעבודות מקצועיות, והשאר בעבודות בלתי מקצועיות.
- ♦ כמעט כל הבעלים המועסקים עובדים במשרה מלאה, ואילו מרבית הנשים המועסקות עובדות במשרה חלקית.
- ♦ 60% מהבעלים ו-40% מהנשים מקבלים משכורת על בסיס חודשי, הסדר המעיד על יציבות יחסית בעבודה. רוב האחרים מקבלים שכר על פי שעות.

לוח 24: מאפייני התעסוקה של בעלים ובנות זוג או נשים שהן ראשי משפחה

נשים N=96	בעלים N=118	מאפייני התעסוקה
18% מהנשים המועסקות עובדות במקצועות אקדמיים חופשיים. 42% מועסקות בעבודות פקידות ומתן שירותים (בעיקר כמטפלות). 2% מועסקות כפועלות מקצועיות.	7% מהבעלים המועסקים עובדים במקצועות אקדמיים וחופשיים, טכניים וניהוליים. 23% מועסקים בעבודות פקידות, מכירות ושירותים (בעיקר כמלצרים ושוטרים). 40% מועסקים כפועלים מקצועיים (כגון מסגרים, חשמלאים, פועלים בייצור פלסטיק וכו').	א. סוג העבודה: מקצועית
38% מהנשים המועסקות, עובדות בעבודות בלתי מקצועיות (מרביתן בניקיון).	30% מהבעלים המועסקים עובדים בעבודות בלתי מקצועיות, כגון חקלאות, ניקיון וסבלות.	בלתי מקצועית
מרבית הנשים המועסקות עובדות במשרה חלקית (72%). 21% מתוכן עובדות 20 שעות או פחות.	מרבית הבעלים המועסקים (94%) עובדים במשרה מלאה. 14% מהם עובדים 50 שעות ויותר.	ב. היקף משרה:
41% מהנשים המועסקות מקבלות שכר חודשי, 46% מקבלות שכר על בסיס שעות, היתר מקבלות שכר על בסיס יומי (9%), בקבלנות (2%) או שהן עצמאיות (2%).	מרבית הבעלים המועסקים (60%) מקבלים שכר חודשי. כשליש מהם (30%) מקבלים שכר על בסיס שעות, היתר מקבלים שכר יומי (7%), בקבלנות (2%) או שהם עצמאיים (1%).	ג. סוג שכר:

5.5 אפיונים של המועסקים לעומת של הבלתי מועסקים (לוחות 25-26)

- ♦ הגברים המועסקים, בהשוואה לבלתי מועסקים, הם צעירים יותר, ותיקים יותר בארץ, וסובלים פחות מבעיות בריאות (לוח 25).
- ♦ הנשים המועסקות נבדלות מהבלתי מועסקות בכך שהן צעירות יותר, ותיקות יותר בארץ, סובלות פחות מבעיות בריאות, ולשיעור מעט יותר גבוה מהן יש ילדים קטנים עד גיל 3 (לוח 26). העובדה שלשיעור מעט יותר גדול מהמועסקות יש ילדים קטנים מוסברת על-ידי גורם הגיל: אמהות לילדים קטנים הן צעירות יותר, והנשים יוצאות אתיופיה הצעירות נוטות יותר לאמץ את דפוסי התעסוקה המקובלים בקרב נשים באוכלוסייה הוותיקה.

לוח 25: אפיוני הגברים המועסקים לעומת הבלתי מועסקים, גילאי 18-64 (באחוזים)

לא עובדים (N=79)	עובדים (N=185)	
29	54	ותק בארץ: +11 שנים
47	78	שיעור הצעירים מתחת לגיל 45
30	5	בעיות בריאות

לוח 26: אפיוני הנשים המועסקות לעומת הבלתי מועסקות, גילאי 18-64 (באחוזים)

לא עובדות (N=193)	עובדות (N=133)	
33	56	ותק בארץ: +11 שנים
57	87	שיעור הצעירות מתחת לגיל 45
34	5	בעיות בריאות
23	28	ילדים עד גיל 3

5.6 פוטנציאל תעסוקתי וצורכי עזרה של הבלתי מועסקים (לוחות 27-28)

הנתונים על הפוטנציאל התעסוקתי ועל העזרה הנחוצה לצורך השתלבות בעבודה נאספו לגבי בעלים ונשים נשואות, או לגבי נשים ראשי משפחות חד-הוריות, בלתי מועסקים עד גיל 50, היות שלגביהם ישנם סיכויים טובים יותר לשילוב בעבודה.

- ♦ רק 16% מהבעלים ו-7% מהנשים שאינם מועסקים הם בעלי השכלה תיכונית או על-תיכונית.
- ♦ 75% מהבעלים ו-39% מהנשים הם בעלי ניסיון תעסוקתי מישראל. חמישים ושבעה אחוזים מהבעלים שעבדו בארץ פוטרו מעבודתם עקב צמצומים או סגירת מקום העבודה. היתר הפסיקו לעבוד בשל בעיות בריאות.
- ♦ 34% מהנשים פוטרו מעבודתן עקב צמצומים או סגירת מקום העבודה, 17% הפסיקו לעבוד מסיבות אישיות (כגון החלפת מקום מגורים, נישואין ולידה), 15% ציינו שהפסיקו לעבוד כי הן צריכות לטפל בילדים או בבן משפחה חולה ו-26% הפסיקו לעבוד בשל בעיות בריאות.
- ♦ הנימוק העיקרי של הבעלים לכך שאינם עובדים כיום הוא בעיות בריאות (64%), אך 36% טענו שאינם מצליחים למצוא עבודה. שני הנימוקים העיקריים של הנשים הם: בעיות בריאות (36%) וחוסר סידור לילדים (31%).
- ♦ הגברים ציינו סוג עזרה בולט אחד הנחוץ להם לשם השתלבות בעבודה: הכוונה וייעוץ מקצועי (25%); הנשים, לעומת זאת, ציינו מספר צורכי עזרה בולטים: סיוע במימון סידור לילדים (35%), סיוע ביצירת קשר ראשון עם מעסיק פוטנציאלי (19%) והכוונה וייעוץ מקצועי (17%).

לוח 27: פוטנציאל תעסוקתי של בעלים ונשים בלתי מועסקים גילאי 18-50

נשים N=124	בעלים N=29	הון אנושי השכלה
82% מהנשים הבלתי מועסקות הן חסרות השכלה לחלוטין, 8% למדו באתיופיה בלבד 1-7 שנים, 2% למדו באתיופיה 8 שנים ומעלה, 2% למדו בבית-ספר תיכון בישראל ולא סיימו, 5% סיימו לימודים בבית-ספר תיכון בישראל, ו-1% למדו במסגרת על-תיכונית.	67% מהבעלים הבלתי-מועסקים הם חסרי השכלה לחלוטין, 17% למדו באתיופיה בלבד 1-7 שנים, 8% סיימו בית-ספר תיכון בישראל ו-8% למדו במסגרת על-תיכונית.	
מבין עשר הנשים הבלתי מועסקות שלמדו בארץ, לשתיים יש תעודת בגרות חלקית, לארבע אין תעודת בגרות וליתר יש תעודה אחרת.	מבין ארבעת הבעלים שלמדו בארץ, לאחד יש תעודת בגרות חלקית, לשניים אין תעודת בגרות ולאחד יש תעודה אחרת.	תעודת בגרות
15 מהנשים הבלתי מועסקות לומדות כיום או למדו בעבר בקורס מקצועי, 93% מתוכן סיימו את הקורס עם תעודה ואחת הפסיקה לפני סיום הקורס.	8 מהבעלים הבלתי מועסקים לומדים כיום או למדו בעבר בקורס מקצועי. 88% מהם סיימו את הקורס עם תעודה והיתר סיימו ללא תעודה.	הכשרה מקצועית
ל-39% מהנשים הבלתי מועסקות יש ניסיון תעסוקתי מישראל. כשני-שלישים מהן עבדו בארץ בעבודות מקצועיות (בעיקר כמטפלות).	ל-75% מהבעלים הבלתי-מועסקים יש ניסיון תעסוקתי מישראל. כ-90% מהם עבדו בארץ בעבודות מקצועיות (כגון שרברבות, צבעות ותעשייה).	ניסיון תעסוקתי בארץ
36% מהנשים הבלתי מועסקות דיווחו שאינן מסוגלות לעבוד בשל מוגבלות פיזית, שיעור הדומה לשיעור הנשים בגיל 18-50 שדיווחו על קיום בעיות בריאות או נכות המקשות עליהן לתפקד בבית או מחוצה לו (37%).	64% מהבעלים הבלתי מועסקים דיווחו שאינם מסוגלים לעבוד בשל מוגבלות פיזית, שיעור הגבוה בהרבה משיעור הגברים בגיל 18-50 שדיווחו על קיום בעיות בריאות או נכות המקשות עליהם לתפקד בבית או מחוצה לו (38%).	מצב הבריאות

לוח 28: צורכי עזרה בהשתלבות בתעסוקה של בעלים ונשים בלתי מועסקים עד גיל 50 (באחוזים)*

נשים N=124	בעלים N=29	צורכי עזרה
11	11	לא זקוקים לעזרה
30	46	לא יכולים לעבוד מסיבות בריאותיות/גיל
19	14	עזרה ביצירת קשר ראשוני עם מעסיק
12	11	הכשרה מקצועית
17	25	הכוונה ולייעוץ מקצועי
3	4	השלמת השכלה
--	4	קורס לשיפור עברית
10	4	הסעות למקום העבודה
4	7	סדנה לחיפוש עבודה
2	4	מקום בו ניתן להדפיס קורות חיים, לטלפן למעסיקים וכו'
35	--	עזרה במימון סידור לילדים
1	--	סידור לבן משפחה חולה/זקן

* ניתן היה לציין יותר מסוג עזרה אחד

6. בוגרים צעירים במשק הבית

בחלק זה נתייחס לבוגרים צעירים שאינם לומדים ואינם משרתים בצה"ל או בשירות לאומי, שחלקם מועסקים וחלקם לא. הבוגרים הצעירים בני 18-30 הם קבוצת יעד חשובה במדיניות הקליטה של עולי אתיופיה. בשכונות שבהן נערך המפקד נמצאו 143 בוגרים צעירים (88 גברים ו-55 נשים) המתגוררים במשק הבית יחד עם הוריהם, ואשר אינם לומדים או משרתים בצה"ל או בשירות לאומי כיום. שבעים וארבעה אחוזים מהגברים עובדים, 15% מחפשים עבודה, 2% עומדים להתגייס ו-9% אינם נמצאים בשום מסגרת. השיעורים המקבילים בקרב הנשים הם: 58%, 24%, 7% ו-11%. נאסף מידע על רמת השכלתם ועל שאיפותיהם בתחום הלימודים כדי לסייע לאלה בקרבם שאינם נמצאים במסגרת, להגיע ללימודים על-תיכוניים ולרכוש מקצוע, ולאלה המועסקים ברמה נמוכה, לשדרג את רמת התעסוקה שלהם באמצעות הלימודים.

6.1 בוגרים צעירים שאינם לומדים, ואינם משרתים בצבא או בשירות לאומי, ואינם עובדים

(N=46)

- ♦ **השכלה:** 30% מהבוגרים שאינם עובדים לא למדו כלל בישראל; 2% סיימו מוסד על-תיכוני לא אקדמי; 20% סיימו בית-ספר תיכון עם תעודת בגרות ישראלית מלאה; 22% סיימו עם תעודת בגרות חלקית; 9% סיימו בית-ספר תיכון אך ללא תעודת בגרות; 11% לא סיימו את לימודיהם התיכוניים; ו-6% סיימו חטיבת ביניים בלבד.
- ♦ **שירות צבאי:** 69% מהבוגרים שאינם עובדים (76% מהבנים ו-60% מהבנות) שירתו בצבא או בשירות לאומי. מבין הבנות, 27% עומדות להתגייס ו-13% לא שירתו כלל. באשר לבנים, 10% עומדים להתגייס ו-14% לא שירתו כלל.
- ♦ **תכניות לשנה הקרובה:** 28% מהבוגרים ציינו בעדיפות ראשונה את שאיפתם ללמוד באוניברסיטה, 28% רוצים לעבוד, 21% רוצים בעדיפות ראשונה ללמוד בקורס מקצועי, 10% רוצים להשלים את לימודיהם לתעודת בגרות, 7% רוצים להשלים את השכלתם ל-12 שנות לימוד, 3% ציינו שטרם החליטו ו-3% ציינו שאינם מעוניינים באף אחת מהאפשרויות הללו.
- ♦ לא כל הבוגרים המבקשים ללמוד באוניברסיטה עומדים בקריטריונים של קבלה להשכלה גבוהה וחלקם יצטרכו להשלים את השכלתם: רק 37% הם בעלי תעודת בגרות מלאה; 25% בעלי תעודת בגרות חלקית; 25% סיימו בית-ספר תיכון, אך אין בידם תעודת בגרות; 13% סיימו מוסד על-תיכוני לא אקדמי.
- ♦ הסיוע העיקרי הנחוץ למימוש שאיפותיהם של בוגרים שאינם נמצאים במסגרת, לדבריהם, הוא עזרה כספית.

6.2 הבוגרים הצעירים המועסקים (N=97)

- ♦ **השכלה:** 31% מהבוגרים המועסקים לא למדו כלל בישראל; 6% סיימו מוסד על-תיכוני לא אקדמי ו-4% למדו במוסד על-תיכוני ולא סיימו; 14% סיימו בית-ספר תיכון עם תעודת בגרות ישראלית מלאה; 21% סיימו בית-ספר תיכון עם תעודת בגרות חלקית; 12% סיימו בית-ספר תיכון אך ללא תעודת בגרות; 11% לא סיימו את לימודיהם התיכוניים; ו-1% סיימו חטיבת ביניים בלבד.

- ◆ **שירות צבאי:** 77% מהבוגרים שעובדים (84% מהבנים ו-66% מהבנות) שירתו בצבא או בשירות לאומי. שלושה אחוזים מהבנות עומדות להתגייס ו-31% לא שירתו כלל. באשר לבנים, 2% עומדים להתגייס ו-14% לא שירתו כלל.
- ◆ **תכניות לשנה הקרובה:** 41% מהבוגרים המועסקים ציינו בעדיפות ראשונה את שאיפתם ללמוד באוניברסיטה, 19% רוצים להשלים את לימודיהם לתעודת בגרות, 16% ציינו את שאיפתם ללמוד בקורס מקצועי, 16% רוצים להחליף עבודה, 4% ציינו את שאיפתם להשלים את השכלתם, 4% ציינו שאינם מעוניינים באף אחת מהאפשרויות הללו.
- ◆ גם בקבוצה זו, חלק מהמעוניינים בלימודים אקדמיים יצטרכו לשפר את השכלתם על מנת להתקבל: 10% חסרי השכלה לחלוטין, 23% בעלי תעודת בגרות חלקית, 3% סיימו בית-ספר תיכון ללא בגרות ו-3% לא סיימו בית-ספר תיכון. בניגוד לכך, 36% הם בעלי תעודת בגרות מלאה, 10% למדו במוסד על-תיכוני לא אקדמי אך לא סיימו את לימודיהם, ו-15% סיימו את לימודיהם במוסד על-תיכוני לא אקדמי.
- ◆ גם בוגרים אלה ציינו כי הסיוע העיקרי הנחוץ להם למימוש שאיפותיהם הוא עזרה כספית.

7. חינוך

בתחום החינוך נאספו נתונים לגבי שיעורי למידה של ילדים ושל בני נוער; מעורבות ההורים בבית-הספר; השתתפות ילדים ובני נוער בתכניות העשרה; והסיבות לאי-השתתפות במסגרות של הגיל הרך, בית-ספר יסודי ועל-יסודי; וכן ההשתתפות בחינוך על-תיכוני.

7.1 השתתפות במערכת החינוך הפורמלית (לוח 29)

- ◆ 27% מהילדים עד גיל שנה נמצאים במעון או במשפחתון.
- ◆ 64% מהילדים בני השנתיים במשפחות יוצאות אתיופיה נמצאים במסגרת חינוכית. שיעור זה גבוה בהרבה מהשיעור המקביל בקרב כלל הילדים היהודים בארץ - 40% (בן אריה, ציונית ובינסטוק-ריבלין, 2002). לשם השוואה, ביבנה 88% מהילדים בגיל שנתיים נמצאים במסגרת חינוכית, בעפולה 64%, בחדרה 74%, ובנתניה 38%.
- ◆ 94% מהילדים בגיל 3 במשפחות יוצאות אתיופיה נמצאים במסגרת חינוכית. שיעור זה עולה במעט על השיעור הארצי בקרב הילדים היהודים - 90%.
- ◆ כל הילדים בגילים 4-5 במשפחות יוצאות אתיופיה ברמלה לומדים בגן. בכלל האוכלוסייה היהודית עומדים השיעורים על 89% בגיל 4, ו-99% בגיל 5.
- ◆ 2% מהילדים בגיל 6 אינם לומדים בגן או בבית-הספר, על פי דיווח הוריהם.
- ◆ בקבוצת הגיל 7-13 אותרה נשירה בשיעור 1%. במספרים מוחלטים, 4 ילדים אינם נמצאים בשום מסגרת חינוכית.
- ◆ על פי דיווחי ההורים, שני ילדים מקבוצת הגיל 7-13 לומדים בבית-הספר של משרד העבודה ו-4 ילדים אינם נמצאים בשום מסגרת חינוכית.

- ◆ בקבוצת הגיל 14-17 ישנה נשירה של 5% (לשם השוואה, השיעור הארצי של נשירה בקרב קבוצת גיל זו הוא 4%). שנים-עשר בני נוער אינם נמצאים בשום מסגרת חינוכית: 4 מתוכם עובדים, 8 לא לומדים ולא עובדים, מהם 3 מדווחים על-ידי הוריהם כחולים או נכים הנמצאים בבית. לגבי ארבעה נערים שלא לומדים ולא עובדים נמסר על-ידי ההורים כי אחד מהם הפסיק ללמוד עקב בעיות משמעת, אחר נשר עקב קשיים בלימודים, ושניים נשרו עקב חוסר רצון ללמוד בפנימייה.

לוח 29: הימצאות ילדים ובני נוער במסגרת חינוכית, לפי גיל

גיל	מספר הילדים בקבוצת הגיל	אחוז הנמצאים במסגרת חינוכית	סוג המסגרת
1-0	41	26	משפחתון/מעון - 24% גן - 2%
2	34	64	משפחתון/מעון/קט גן - 49% גן - 15%
3	34	94	משפחתון/מעון/קט גן - 29% גן - 65%
4	32	100	גן - 100%
5	31	100	גן - 100%
6	51	98	מתוכם: 58% בגן 42% בבית-ספר יסודי
13-7	389	99	מתוכם: 99% לומדים בקהילה 1% לומדים בפנימייה
17-14	232	95	מתוכם: 76% לומדים בקהילה 24% לומדים בפנימייה

7.2 משפחות עם ילדים בגיל בית-הספר (N=228) (לוחות 30-31)

א. צורכי ילדים הלומדים בבית-הספר

- ◆ ציוד לימודי: על פי דיווחי ההורים, ב-62% מהמשפחות שיש להן לפחות ילד אחד הלומד בבית-ספר מצויים ברשות הילדים כל ספרי הלימוד, ב-30% מהמשפחות יש לילדים חלק מהספרים, וב-8% מהמשפחות אין כלל ספרי לימוד. ספרי עזר כגון מילון ואנציקלופדיה אינם מצויים כלל ברוב המשפחות (70%). ציוד לימודי אחר, כגון כלי כתיבה, סרגל, מחוגה, מצוי במלואו בשני-שלישים מהמשפחות, ובשאר המשפחות הוא מצוי רק באופן חלקי או בכלל לא.
- ◆ עזרה בלימודים: ההורים נשאלו אם מי מילדיהם זקוק לעזרה הקשורה בלימודים והוא אינו מקבלה. על פי דיווחי ההורים, 56% מהילדים (59% מגילאי 6-13 ו-54% מבני 14-17) זקוקים לעזרה הקשורה בלימודים. הילדים, לדברי הוריהם, זקוקים בעיקר לעזרה בשיעורי בית.

לוח 30: הימצאות ציוד לימודי במשפחות עם ילדים בגיל בית-הספר (באחוזים)

סך-הכלל	הכל	חלק	אין בכלל
100	62	30	8
100	64	33	3
100	19	10	71

לוח 31: צורכי עזרה של הילדים בלימודים, לפי גיל (באחוזים מתוך קבוצת הגיל)

	גיל	
	17-14	13-6
עזרה בכל	27	31
עזרה בהכנת שיעורי בית	50	49
עזרה לימודית/שיעורי עזר	6	5
עזרה בקניית ספרים/מחשב/שולחן כתיבה	5	4

ב. מעורבות הורים בבית-הספר ובלימודי הילדים

- ♦ ב-228 משפחות באוכלוסיית הסקר יש ילד אחד לפחות שלומד בבית-הספר. מדיווחי המרואיינים עולה כי כמעט בכל המשפחות הללו (94%) ההורים או בני משפחה אחרים (למשל אחים גדולים) מגיעים תמיד או בדרך כלל לאסיפות הורים של הילדים בבית-הספר. ב-51% מהמשפחות האלה האם היא זו שמגיעה לאסיפות הורים של הילדים בבית-הספר, ב-20% מהמשפחות האב, ב-25% שניהם יחד, ב-2% מהמשפחות האחים הגדולים, ב-1% מהמשפחות האם מגיעה בליווי אחד האחים הגדולים, וב-1% מישהו אחר מהמשפחה.
- ♦ ברוב המשפחות (84%) ההורים או בני משפחה אחרים מגיעים תמיד או בדרך כלל למפגשים או לפעילויות שונות בבית-הספר, כגון מסיבות וטיולים, הנערכים בשיתוף ההורים.
- ♦ מדיווחי המרואיינים עולה כי ב-21% מבין המשפחות שיש להן לפחות ילד אחד בבית-הספר ההורים פנו וקיבלו עזרה מהמורה, 7% קיבלו עזרה בלימודים ממגשר אתיופי ו-5% קיבלו עזרה מיועץ או פסיכולוג בבית-הספר. תחומי העזרה: הכנת שיעורי בית, שיעורי עזר, חונך, עזרה בקניית ציוד בית-ספרי (מחשב, שולחן כתיבה), פעילויות העשרה וחוגים.
- ♦ בנוסף לאסיפות הורים, בהן ההורים יכולים לקבל מידע על הנעשה בבית-הספר בו לומדים ילדיהם, הילדים מהווים מקור למידע זה. ואכן ב-87% מהמשפחות שיש להן לפחות ילד אחד הלומד בבית-ספר ההורים דיווחו שילדיהם מספרים להם תמיד או לעתים קרובות על הנעשה בבית-הספר; 3% מהמשפחות דיווחו שילדיהם אף פעם אינם מספרים להם, ו-10% דיווחו שילדיהם מספרים להם לעתים רחוקות בלבד.
- ♦ ההורים נשאלו בשאלה פתוחה האם יש דברים שהיו רוצים לדעת על בית-הספר.
 - 68% דיווחו שאינם זקוקים למידע נוסף
 - 16% רוצים לדעת על הנושאים הנלמדים בבית-הספר
 - 7% רוצים לדעת כל מה שהילדים עושים בבית-הספר

- 3% רוצים לדעת על דרכי חינוך וענישה בבית-הספר
- 3% רוצים לדעת על מדיניות חינוך בבית-הספר ותכניות לעתיד
- 2% מבקשים מידע באמהרית על המתרחש בבית-הספר
- 1% רוצים לדעת על דרכי מעורבות של ההורים בבית-הספר.

7.3 משפחות עם ילדים בגיל הרך (לוחות 32-33)

א. תנאים להתפתחות

- ◆ ב-59% מהמשפחות שיש להן לפחות ילד אחד עד גיל 6, ההורים דיווחו שילדיהם הקטנים אין כלל צעצועים ומשחקים בבית, ב-18% מהמשפחות יש עד חמישה צעצועים/משחקים, ב-18% מהמשפחות יש מעל חמישה משחקים/צעצועים, וב-5% מהמשפחות יש לילדים צעצועים, אך לא ידוע כמה.
- ◆ ב-57% מהמשפחות שבהן יש לפחות ילד אחד בגיל הרך אין ספרי קריאה כלל, ב-29% מהמשפחות יש עד עשרה ספרי קריאה, ב-11% מהמשפחות יש יותר מעשרה ספרי קריאה, וב-3% מהמשפחות יש ספרי קריאה, אך לא ידוע כמה.

ב. מעורבות הורים בלימודי ילדיהם בגן

- ◆ על מנת לבדוק את מעורבות ההורים בלימודי ילדיהם הנמצאים בגן, בנפרד ממעורבותם בלימודי ילדיהם הנמצאים בבית-ספר, נערך הניתוח הבא רק על 140 המשפחות שיש להן רק ילדים (ילד אחד או יותר) הלומדים בגן.
- ◆ מדיווחי המרואיינים עולה כי כמעט בכל המשפחות הללו (96%) ההורים או בני משפחה אחרים מגיעים תמיד או בדרך כלל לאסיפות הורים של הילדים בגן. ב-19% מהמשפחות האב הוא זה שמגיע לאסיפות הורים, ב-52% מהמשפחות האם היא זו שמגיעה, ב-26% מהמשפחות שניהם יחד, ב-2% מהמשפחות אחד האחים הגדולים, וב-2% נוספים האם מגיעה בליווי אחד האחים.
- ◆ על פי דיווחי המרואיינים, במרבית המשפחות (89%) ההורים או בני משפחה אחרים מגיעים תמיד או בדרך כלל למפגשים או פעילויות שונות בגן, כגון מסיבות וטיולים, הנערכים בשיתוף ההורים.
- ◆ 6% מהמשפחות דיווחו שהן קיבלו עזרה מהגננת בנושא התנהגות הילד, 2% קיבלו ייעוץ בנושא השארת הילד בגן חובה, ו-2% בנושא שיתוף פעולה בין הגננת, ההורים והילד.

7.4 חינוך בלתי פורמלי

- ◆ שיעור ההשתתפות של ילדים יוצאי אתיופיה בתכניות העשרה ברמלה גבוה מהשיעורים שנמצאו בערים האחרות בהן נערך מפקד של יוצאי אתיופיה. אחוז המשתתפים בקרב גילאי 6-13 עומד על 60%, בהשוואה ל-51% בחדרה ו-52% ברחובות. בגילים 3-5 מגיעה ההשתתפות ברמלה ל-55%, לעומת 26% בלבד בחדרה ו-49% ברחובות. אחוז ההשתתפות בקרב בני 14-17 המתגוררים בקהילה ברמלה (42%), נופל מזה שברחובות (47%), אך הוא עדיין גבוה יחסית ועולה בהרבה על זה שבחדרה (10%).
- ◆ ההורים ציינו שלוש סיבות עיקריות לאי-השתתפות ילדיהם בתכניות העשרה: א) 41% ציינו חוסר עניין של הילד ו/או של הוריו בתכנית, סיבה שצוינה במיוחד לגבי הגילאים המבוגרים יותר, וכדאי לבדוק האם אכן התכניות הקיימות מתאימות פחות לגילאים אלה, או שהתשובה נובעת מחוסר ידע

מה ניתן בתכניות ההעשרה. ב) 27% ציינו חוסר ידע על קיום התכניות, ובמיוחד ביחס לילדים בגיל הרך. ג) 20% ציינו חוסר יכולת לשלם בעבור השתתפות הילד בתכנית, ובייחוד ביחס לילדים בגילים 13-6. מתשובות ההורים עולה כי הסיבה הכספית אינה סיבה עיקרית לאי-השתתפות הילדים ובני הנוער בתכניות העשרה.

לוח 32: השתתפות בפעילויות אחר הצהריים, לפי גיל

מספר הילדים המשתתפים	סוג הפעילות	ילדים המשתתפים בפעילות אחת לפחות		מספר הילדים בקבוצת הגיל החיים בקהילה	גיל
		מספר	אחוז		
15	חוגים והעשרה	53	55	97	5-3
7	ארוחת צהריים*				
31	לא ידוע				
122	עזרה בלימודים	261	60	435	13-6
32	חוגים והעשרה				
5	עזרה בלימודים וחוגים				
15	ארוחת צהריים*				
	עזרה בלימודים וארוחת צהריים				
15	צהריים				
5	חוגים וארוחת צהריים				
	עזרה בלימודים, חוגים וארוחת צהריים				
30	צהריים				
37	לא ידוע				
61	עזרה בלימודים	76	42	179	17-14
9	חוגים				
2	עזרה בלימודים וחוגים				
1	חוגים וארוחת צהריים				
	עזרה בלימודים, חוגים וארוחת צהריים				
1	צהריים				
2	לא ידוע				

* אין תכנית שבה ניתנת לילדים רק ארוחת צהריים, אולם נראה שחלק מההורים לא היו מודעים לתכנים הנוספים

לוח 33: סיבות לאי השתתפות בתכניות העשרה, לפי גיל

מספרים מוחלטים				אחוזים				
סך-הכל	בני 17-14	בני 13-6	בני 5-3	סך-הכל	בני 17-14	בני 13-6	בני 5-3	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך-הכל
21	44	16	81	26	25	36	27	לא ידעו על קיום התכניות
8	44	7	59	10	25	16	20	לא יכלו לשלם בעבור השתתפות בתכניות
42	65	17	124	52	37	39	41	לילד אין עניין/הילד לא זקוק לתכניות
5	7	--	12	6	4	--	4	המסגרת לא מוכנה לקבל את הילד
--	8	3	11	--	5	7	4	המקום בו נערכת התכנית מרוחק
5	6	1	12	6	4	2	4	הילד חוזר מאוחר מבית-הספר

7.5 חינוך על-תיכוני

- ♦ 17% (66) מגילאי 18-30 בשכונות המפקד הם סטודנטים: 32 גברים ו-34 נשים.
- ♦ מבין הסטודנטיות: אחת לומדת במוסד על-תיכוני לא אקדמי, שתיים לומדות במכינה, 25 לומדות במכללה, ו-6 לומדות באוניברסיטה.
- ♦ מבין הסטודנטים: אחד לומד במוסד על-תיכוני לא אקדמי, אחד במכינה, 21 לומדים במכללה, ו-9 לומדים באוניברסיטה.

8. קליטה חברתית ופעילות למען העדה

8.1 קשרים עם שכנים שאינם יוצאי אתיופיה

- ♦ על פי הערכת העולים, רוב המשפחות (75%) מתגוררות בבניינים שבהם רוב הדיירים אינם יוצאי אתיופיה; 11% נוספות מתגוררות בבניין שבו אין אף משפחה יוצאת אתיופיה מלבדן. רק 7% מהמשפחות מתגוררות בבניין שבו כל הדיירים יוצאי אתיופיה ו-7% מהמשפחות מתגוררות בבניין שבו בערך מחצית מהדיירים יוצאי אתיופיה.
- ♦ הקשרים עם השכנים שאינם יוצאי אתיופיה מתקיימים בעיקר ברובד השטחי: 81% מהמשפחות האתיופיות דיווחו שהן מדברות עם השכנים. ברבדים אינטימיים יותר של ביקורים הדדיים ועזרה הדדית אחוזים נמוכים יותר מדווחים על קשר (27%-37%) (לוח 34).
- ♦ בקרב העולים הוותיקים יותר בארץ (+11 שנים) אחוז המדווחים על מתן עזרה (31%) גבוה במעט מאחוז המדווחים על קבלת עזרה (25%) (לוח 34).
- ♦ עם העלייה בוותק בארץ חל גידול מועט בלבד בשיעור המשפחות המקיימות קשרים עם שכניהן שאינם מבני העדה. הגידול ניכר בעיקר בביקור בבית השכנים ובאירוחם וכן במתן עזרה לשכנים וקבלת עזרה מהם (לוח 34).

- ♦ דפוס הקשר עם השכנים שאינם בני העדה נבדק גם על פי משך הזמן שהמשפחה מתגוררת בשכונה. כפי שצוין, רוב המשפחות מתגוררות בשכונה 6-10 שנים, 20% מתגוררות מעל 10 שנים, ורק 10% עד 5 שנים. השינויים עם הוותק הם קטנים ולא עקביים.
- ♦ הקשרים של הילדים האתיופיים עם ילדים שאינם בני העדה: ב-81% מהמשפחות הילדים בגיל בית-הספר משחקים או מבליים בשעות אחר-הצהריים הן עם ילדים אתיופים והן עם ילדים שאינם בני העדה, ב-12% מהמשפחות הילדים משחקים בעיקר עם ילדים ממשפחות יוצאות אתיופיה, וב-7% מהמשפחות הילדים משחקים בעיקר עם ילדים שאינם יוצאי אתיופיה. דבר זה קשור מן הסתם לעובדה שרוב הדיירים בקרבת מקום אינם יוצאי אתיופיה.

לוח 34: ממדים של יחסי שכנות, לפי ותק ראש המשפחה בארץ (באחוזים)

ותק בארץ				סך-הכל	
16+ שנים	15-11 שנים	10-6 שנים			
84	69	81	81	מדברים עם השכנים	
32	25	24	27	מקבלים מהשכנים	
38	31	23	29	נותנים עזרה לשכנים	
40	42	30	34	מבקרים בביתם	
43	44	33	37	השכנים מבקרים בבית המשפחה	

לוח 35: ממדים של יחסי שכנות, לפי ותק ראש המשפחה בשכונה (באחוזים)

ותק בשכונה			סך-הכל	
11+ שנים	10-6 שנים	עד 5 שנים		
82	83	63	81	מדברים עם השכנים
33	24	33	27	מקבלים מהשכנים
37	27	30	29	נותנים עזרה לשכנים
37	34	37	34	מבקרים בביתם
42	37	38	37	השכנים מבקרים בבית המשפחה

8.2 פעילות למען העדה

- הבעלים והנשים הנשואות או ההורות היחידות נשאלו האם הם פעילים בהתנדבות למען העדה, או היו פעילים בעבר. אם השיבו בשלילה, הם נשאלו האם היו מוכנים להירתם לפעילות כזו.
- ♦ 10% מהבעלים (89) דיווחו שהם פעילים כיום למען הקהילה האתיופית, בעיקר בתחום של פעילות קהילתית במועדון העדה, ועד הבית ולהקת מחול של העדה. מבין הבעלים הפעילים 72% בני 18-44, ו-28% בני 45 ומעלה.
 - ♦ 11% מבין הבעלים שאינם פעילים הביעו נכונות להתנדב למען הקהילה, בעיקר בתחום החינוך (עזרה בלימודים, במשחקה, ועד הורים).
 - ♦ 4% מהנשים (39) דיווחו שהן פעילות למען הקהילה האתיופית, בעיקר בתחום של פעילות קהילתית (במועדון העדה, ועד הבית ולהקת ריקודים), ובתחום החינוך (פעילות בבית-הספר, עזרה לימודית, עזרה לבני נוער שנפלטו מהמערכת). כמו בקרב הגברים גם בקרב הנשים, המתנדבות הן בעיקר צעירות: 80% מהן בנות 18-44, ו-20% בנות 45 ומעלה.

- ♦ 10% מהנשים שאינן פעילות כיום מוכנות להתנדב למען הקהילה, בעיקר בתחום החינוך (שיעורי בית, משחקיה, ועד הורים), אך גם בכל תחום אחר שיוכלו לעזור בו. שבעים ושמונה אחוזים מהנשים הלא פעילות שהביעו נכונות להתנדב הן בנות 18-44, ו-22% בנות 45 ומעלה.

9. דיוור

תחום הדיוור נבדק במספר היבטים: בעלות על דיוור, צפיפות דיוור, שביעות רצון מהשכונה.

9.1 בעלות על דיוור

שבעים ושבעה אחוזים מהמשפחות רכשו את הדירות שהן מתגוררות בהן, 22% מהמשפחות מתגוררות בשכירות ציבורית, ואחוז אחד מהמשפחות מתגוררות בשכירות פרטית. שיעור משקי הבית בכלל האוכלוסייה המתגוררים בדירות בבעלותם מגיע ל-71% (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2002, לוח 5.35).

9.2 צפיפות דיוור

- ♦ צפיפות הדיוור הממוצעת היא 1.62 נפשות בחדר. לשם השוואה: הצפיפות הממוצעת בישראל היא נפש אחת לחדר (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2001).
- ♦ 24% מהמשפחות מתגוררות בצפיפות של עד אדם אחד בחדר, 19% מהמשפחות מתגוררות בצפיפות של למעלה משתי נפשות לחדר (לוח 36).

לוח 36: התפלגות המשפחות, לפי צפיפות הדיוור

מספרים מוחלטים	אחוזים	צפיפות הדיוור
317	100	סך-הכל
76	24	עד נפש אחת לחדר
73	23	1.01 - 1.5 נפש לחדר
108	34	1.51 - 2 נפשות לחדר
56	18	2.01 - 3 נפשות לחדר
4	1	מעל 3 נפשות לחדר

9.3 שביעות רצון מהשכונה

- ♦ מדיווחי המשפחות עולה כי 37% מהן "מרוצות מאוד" מהשכונה שבה הן מתגוררות, ו-34% "די מרוצות" מהשכונה, לעומת 29% שאינן מרוצות מהשכונה.
- ♦ שביעות הרצון מהשכונה גבוהה יותר בקרב זוגות ללא ילדים מתחת לגיל 18 (79%), ובקרב הורות יחידות עם ילדים (78%), מאשר בקרב זוגות עם ילדים (65%).
- ♦ הדברים החיוביים המרכזיים בשכונה על פי דיווחי המשפחות (בתשובה לשאלה פתוחה בה ניתן היה לציין עד שלושה דברים) הם:
 - 39% תנאים סביבתיים (שכונה שקטה, נקייה, פרטיות, סביבה טובה לגידול ילדים, בתים טובים)

- 23% יחסים בין-אישיים בשכונה (כולם יחד, עוזרים אחד לשני, שכנים טובים, ילדים שמשחקים יחד)
- 17% שירותים בשכונה (שירותי בריאות, בית כנסת, מועדונים, משחקיה, מועדון, שירותי שמירה)
- 3% הכל טוב
- ♦ יש לציין ש-18% מהמשפחות אמרו שאין כלל דברים חיוביים בשכונה.
- ♦ הדברים השליליים המרכזיים בשכונה על פי דיווחי המשפחות הם:
 - 29% תנאים סביבתיים (שכונה מוזנחת, רעש, זיהום אוויר)
 - 8% סמים ופשע
 - 6% בעיות עם השכנים
 - 4% מחסור בפעילויות ומקומות בילוי לילדים
 - 4% בעיות תחזוקה בדירות
 - 2% מחסור בשירותים (תחבורה, בית כנסת, שירותי בריאות ורווחה)
 - 2% דירות קטנות, צפיפות
 - 1% ריבוי עולים אתיופים
 - 2% בעיות בוועד הבית
- ♦ יש לציין ש-37% מהמשפחות אמרו שאין כלל דברים שליליים בשכונה - "הכל טוב".

לוח 37 : שביעות רצון מהשכונה, לפי סוג המשפחה (באחוזים)

סך-הכל	מרוצים מאוד	די מרוצים	לא כל-כך מרוצים	בכלל לא מרוצים
100	36	34	21	9
100	35	30	23	12
100	41	37	18	4
100	41	38	12	9
100	35	40	22	3

10. שימוש בשירותים

במסגרת בדיקת השימוש בשירותים נשאלו המשפחות על מידת השימוש שלהן במספר שירותים, ועל הסיבות לאי-שימוש לגבי חלק מהשירותים. כל המשפחות נשאלו על הקשר שלהן עם לשכת הרווחה ועם רכז התעסוקה מטעם המוקד. משפחות עם ילדים עד גיל 12 נשאלו האם הן נעזרו בשירותים של בנות שירות לאומי או חיילות המסייעות בטיפול בילדים. משפחות עם ילדים עד גיל שלוש נשאלו גם על ביקוריהן בתחנה לבריאות המשפחה (טיפת חלב). הנתונים מראים כי עיקר הפניות לשירותים הן לטיפת חלב.

- ♦ **טיפת חלב:** 92% מקרב 86 המשפחות עם ילדים עד גיל 3 ביקרו בטיפת חלב. שתי משפחות מבין חמש המשפחות שלא ביקרו בטיפת חלב, ציינו שלא ידעו שצריך לקחת את הילד לשם, או לא ידעו איפה ממוקמת טיפת חלב, ולגבי 3 משפחות הסיבה לא ידועה.

- ♦ **מחלקת הרווחה:** 29% מהמשפחות דיווחו שהן היו בקשר עם עובדת סוציאלית בחצי השנה האחרונה. שישים אחוזים מהמשפחות שלא פנו, אמרו שהן זקוקות לעזרת השירות. כלומר, ישנו צורך רב בשירות שטרם מוצה.
- ♦ נושאי הפניות לשירותי הרווחה הם בעיקר צורך בציוד ביתי (27%), בעיות עם הילדים בבית-הספר או בגן (18%), ועזרה כספית (12%).
- ♦ **בת שירות לאומי:** 21% מכלל המשפחות שיש להן ילדים עד גיל 12 קיבלו שירות מבת שירות לאומי, מסומכת או מחיילת, שבאה לבית ועוזרת בטיפול בילדים. המשפחות שלא קיבלו את השירות נימקו זאת בעיקר בסיבה של חוסר מידע על קיום השירות, על טיבו ועל הדרכים לקבלו (53%).
- ♦ **רכז תעסוקה שפונתי:** 1% מכלל המשפחות קיבלו סיוע של רכז תעסוקה במציאת עבודה. בקרב משפחות שלא קיבלו את השירות הסיבה העיקרית שצוינה היא שהן אינן זקוקות לעזרה כזו (47%). ארבעים וחמישה אחוזים מהמשפחות טענו שלא ידעו על קיום השירות, על טיבו ועל הדרכים לקבלו.

11. מצב הקשישים (לוחות 38-39)

במשפחות שרואיינו נמצאו 104 קשישים בני +60, מתוכם 65 גברים ו-39 נשים.

11.1 המצב התפקודי

- המצב התפקודי וקיום מוגבלויות נבדקו בשני מישורים: (1) תפקוד חושי וטיפול אישי (ADL) - ראייה ושמיעה, רחצה וניידות; (2) ניהול משק הבית (IADL) - ניקיון, כביסה, הכנת ארוחות, קניות וסידורים. כמו-כן נבדקו צורכי העזרה של הקשיש בתחומים אלה.
- ♦ כמחצית הקשישים (47%) מדווחים על מוגבלות אחת לפחות. המוגבלות השכיחה ביותר היא קשיי ראייה - 43%; 18% סובלים מקשיי שמיעה; 15% מדווחים על קשיי ניידות מחוץ לבית; ו-14% אינם יכולים כלל להתרחץ לבד.
 - ♦ כל הקשישים הסובלים מקשיי ניידות מתגוררים בקומה שנייה.
 - ♦ 55% מהקשישים דיווחו כי הם זקוקים לעזרה לפחות במטלה אחת בתחום ניהול משק הבית. הצורך השכיח ביותר בעזרה הוא בניקיון. עשרים ושבעה אחוזים מהקשישים זקוקים לעזרה בכל חמש המטלות: הכנת ארוחות, ניקיון, כביסה, קניות וסידורים.
 - ♦ 14% מהקשישים הסובלים לפחות ממוגבלות אחת בתחום החושים והטיפול האישי, נעזרים במטפלת מטעם המוסד לביטוח לאומי במסגרת חוק ביטוח סיעוד.
 - ♦ 27% מהקשישים ביקשו לקבל ארוחות מוכנות, 45% ביקשו שמתנדב יבוא לביתם, ו-40% ביקשו שמתנדב יהיה עמם בקשר טלפוני.

לוח 38: הקשישים לפי מספר המוגבלויות בתחומים שונים

התחום	מספר הקשישים	אחוז הקשישים
חושים וטיפול אישי		
אין מוגבלויות	73	53
מוגבלות אחת	38	28
שתי מוגבלויות	16	11
שלוש מוגבלויות	7	5
ארבע מוגבלויות	4	3
צורך בעזרה במשק הבית		
אין צורך בעזרה	62	45
צורך בעזרה במטלה אחת	10	7
צורך בעזרה בשתי מטלות	11	8
צורך בעזרה בשלוש מטלות	8	6
צורך בעזרה בארבע מטלות	10	7
צורך בעזרה בחמש מטלות	37	27

לוח 39: הקשישים המתקשים בביצוע מטלות שונות

סוג הקושי	מספר הקשישים	אחוז הקשישים
חושים וטיפול אישי		
ראייה	55	43
שמיעה	23	18
ניידות	19	15
רחצה	18	14
ניהול משק הבית		
הכנת ארוחות	48	37
ניקיון	70	54
כביסה	52	40
קניות	51	40
סידורים	60	47

11.2 ביקור במועדון הקשישים

הקשישים נשאלו האם הם מבקרים במועדון קשישים, והאם הם שבעי רצון מהפעילות המתקיימת בו.

- ♦ מדיווחי הקשישים עולה כי 19% מהגברים ו-20% מהנשים מבקרים במועדון.
- ♦ הסיבה העיקרית שהועלתה על-ידי קשישים שאינם מבקרים במועדון היא שהפעילות במועדון אינה מעניינת אותם (47%). סיבות נוספות שהועלו: 21% לא ידעו על קיום המועדון, 16% אינם מסוגלים ללכת למועדון ללא ליווי, 9% אינם מבקרים במועדון בשל ריחוקו מבתם.
- ♦ 86% מהקשישים המבקרים במועדון (92% מהגברים ו-80% מהנשים) מרוצים מהמועדון ומהפעילויות המתקיימות בו.

12. צרכים בלתי מסופקים ובעיות מרכזיות בעיני המשפחות

12.1 צרכים בלתי מסופקים (לוחות 40-41)

המשפחות נשאלו אם יש משהו, מלבד כסף, שהן זקוקות לו ואינן מקבלות. השאלה הוצגה כשאלה פתוחה, שבה ניתן היה לציין עד שלושה דברים.

41% מהמשפחות דיווחו שיש להן את כל הדרוש. שיעור המשפחות שאין להן צרכים בלתי מסופקים נעלה עם עליית ההותק בארץ, אך רק לאחר 15 שנים. אין הבדל באחוז המשפחות המדווחות שיש להן את כל הדרוש, בין משפחות הנמצאות בארץ 6-10 שנים לבין משפחות הנמצאות בארץ 11-15 שנים. רק בקרב משפחות בעלות ותק של 16 שנים או יותר גדל השיעור בצורה משמעותית ומגיע כמעט למוחצית.

בצרכים הבלתי מסופקים ניתן להבחין בשלושה אשכולות עיקריים:

א. צרכים הקשורים בציוד ביתי, בעיקר רהיטים ומוצרי חשמל - 31% מכלל המשפחות. כצפוי, צורך זה בולט בקרב המשפחות הפחות ותיקות (6-10 שנים), יותר מאשר בקרב המשפחות הוותיקות - 39% לעומת כ-20%, בהתאמה.

ב. צרכים הקשורים בדיוור: שיפוץ הדירה (7%), או צורך בדירה חלופית עקב צפיפות או קומה גבוהה (4%).

ג. צרכים הקשורים בחינוך הילדים: 16% ציינו מחסור בציוד לבית-הספר (ספרים, מחשב, אנציקלופדיה), 12% מחסור בהעשרה ובעזרה לימודית, ו-2% חוסר מסגרת לילד.

משפחות דו-הוריות דיווחו בעיקר על צרכים בלתי מסופקים בתחום הציוד הביתי (38%) והציוד לבית-הספר בעבור הילדים (21%), אם כי לא בתחום העזרה הלימודית. משפחות דו-הוריות דיווחו אף הן על מחסור בציוד ביתי (27%), אך, שלא כמו המשפחות החד-הוריות, דיווחו גם על צרכים בלתי מסופקים בתחום העזרה הלימודית לילדים באותו שיעור כמו על מחסור בציוד לבית-הספר.

לוח 40: צרכים בלתי מסופקים, לפי ותק ראש המשפחה בארץ (באחוזים)

צרכים בלתי מסופקים	סך-הכל	6-10 שנים	11-15 שנים	16+ שנים
אין	41	36	38	48
ציוד ביתי (רהיטים, מוצרי חשמל)	31	39	18	22
ביגוד	4	5	6	1
דיוור (שיפוץ, החלפת חלונות)	7	8	8	5
מעבר לדירה אחרת	5	3	3	7
ציוד לבית-הספר	16	17	15	15
סיוע בלימודים ופעילויות העשרה	12	11	9	13
מסגרת לילד	2	2	6	0
שירותים כגון טיפול רפואי, אבורי עזר	3	2	6	3
לימודים למבוגרים	1	0	6	2
אחר*	3	4	3	2

* עזרה במציאת עבודה, עזרה בתרגום מול השירותים השונים, טיפול במשפחה שנשארה באתיופיה

לוח 41: צרכים בלתי מסופקים של משפחות חד-הוריות ודו-הוריות (באחוזים)

משפחות עם ילדים			כלל המשפחות	צרכים בלתי מסופקים
משפחות דו-הוריות	משפחות חד-הוריות	משפחות דו-הוריות		
40	44	41	אין	
27	38	31	ציוד ביתי (רהיטים, מוצרי חשמל)	
3	6	4	ביגוד	
4	8	7	דיור (שיפוץ, החלפת חלונות)	
5	2	5	מעבר לדירה אחרת (צפיפות/קומה גבוהה)	
19	21	16	ציוד לבית-הספר	
18	4	12	העשרה ועזרה לימודית	
3	2	2	מסגרת לילד	
3	5	3	שירותים כגון טיפול רפואי, אבזרי עזר	
2	4	3	אחר*	

* עזרה במציאת עבודה, עזרה בתרגום מול השירותים השונים, טיפול במשפחה שנשארה באתיופיה.

12.2 בעיות עיקריות של המשפחה (לוחות 42-43)

המשפחות נשאלו מהן הבעיות העיקריות שאיתן הן מתמודדות כיום. ניתן היה לציין עד שלוש בעיות.

- ◆ 35% מכלל המשפחות דיווחו שאין להן בעיות. אחוז גבוה יותר של המשפחות הוטיקות ביותר (+16 שנים בארץ) דיווחו שאין להן בעיות בהשוואה למשפחות הפחות ותיקות (45% לעומת כ-30%). אחוז גבוה של משפחות דו-הוריות דיווחו שאין להן בעיות בהשוואה למשפחות חד-הוריות (40% לעומת 25%).
- ◆ הבעיה הכלכלית עלתה כבעיה המרכזית (צוינה על-ידי 27% מהמשפחות). כמעט כל הצרכים הבלתי מסופקים קשורים לבעיה הכלכלית. המשפחות החד-הוריות מוטרדות מבעיות כלכליות יותר מאשר משפחות דו-הוריות (35% לעומת 26%). המשפחות הוותיקות ביותר מוטרדות פחות מבעיות כלכליות, כולל בעיות הקשורות בציוד ביתי, מהמשפחות הפחות ותיקות.
- ◆ 14% מהמשפחות דיווחו על בעיות בתחום הלימודים וההעשרה של הילדים ו/או מחסור בעזרי העשרה (מחשב, למשל).
- ◆ 12% דיווחו על בעיות דיור מסוגים שונים, משפחות חד-הוריות מעט יותר ממשפחות דו-הוריות.
- ◆ שיעור גבוה במיוחד בקרב המשפחות החד-הוריות מתמודדות עם בעיות משפחתיות/אישיות - 19%.

מעניין לציין שאף אחת מהמשפחות החד-הוריות לא דיווחה על התמודדות עם בעיה של חוסר עבודה, לעומת 6% מהמשפחות הדו-הוריות, למרות ששיעור התעסוקה בקרבן נמוך בהרבה.

לוח 42: בעיות עיקריות של המשפחות, לפי ותק ראש המשפחה בארץ (באחוזים)

בעיות	סך-הכל	10-6 שנים	15-11 שנים	16+ שנים
אין	35	30	33	45
בעיות כלכליות	27	31	36	19
ציוד ביתי	10	13	11	6
חוסר עבודה	4	3	6	4
לימודים והעשרה	11	11	8	13
מחסור בעזרי העשרה	3	3	3	2
בעיות דיור*	12	12	12	11
בעיות תחזוקת הדירה	6	8	3	4
בעיות בריאות	9	9	6	9
איכות חיים בשכונה**	6	4	3	4
בעיות משפחתיות/ אישיות, בדידות	7	7	6	8
שירותים אישיים וביתיים	7	7	11	4
בעיות שפה	3	3	3	1

* צפיפות דיור, אין בבעלותם דירה, החלפת דירה (מיקום/קומה/רצון לגור ליד הילדים).

** עבריינות, שוטטות, בעיות עם הממסד, מחסור בשירותים, מריבות עם השכנים, איכות הסביבה, יחס מתנכר של הישראלים.

לוח 43: בעיות עיקריות של משפחות חד-הוריות ודו-הוריות (באחוזים)

בעיות	משפחות עם ילדים		
	כלל המשפחות	משפחות חד-הוריות	משפחות דו-הוריות
אין	35	25	40
בעיות כלכליות	27	35	26
ציוד ביתי	10	16	10
חוסר עבודה	4	0	6
לימודים והעשרה	11	13	15
מחסור בעזרי העשרה	3	4	4
בעיות דיור*	12	15	11
בעיות תחזוקת הדירה	6	6	4
בעיות בריאות	9	7	9
איכות חיים בשכונה**	6	4	5
בעיות משפחתיות/ אישיות, בדידות	7	19	3
שירותים אישיים וביתיים	7	5	1
בעיות שפה	3	2	3

* צפיפות דיור, אין בבעלותם דירה, החלפת דירה (מיקום/קומה/רצון לגור ליד הילדים).

** עבריינות, שוטטות, בעיות עם הממסד, מחסור בשירותים, מריבות עם השכנים, איכות הסביבה, יחס מתנכר של הישראלים.

13. כיוונים מרכזיים העולים מתוך הנתונים

מאפייני רקע של הקהילה

חלק ניכר מאוכלוסיית המפקד של יוצאי אתיופיה ברמלה הם ותיקים למדי בארץ, ונמצאים בישראל למעלה מ-15 שנים. למאפיין זה יש השלכות על מצבם בתחומי חיים שונים, למשל, מידת שליטתם בעברית, שיעורי התעסוקה שלהם והבעיות עמן הם מתמודדים.

תעסוקה והכשרה מקצועית

שיעורי התעסוקה הכוללים של עולי אתיופיה בגילים 18-64 נמוכים בהשוואה לשיעורים בקרב האוכלוסייה היהודית, אך בגילים מסוימים ישנה השתלבות משמעותית בשוק העבודה. שיעורי התעסוקה הגבוהים ביותר בקרב עולי אתיופיה, גברים ונשים כאחד, הם בגילים 26-44. בגילים אלה, השיעורים באוכלוסיית המפקד ברמלה עומדים על 76% מהגברים ו-48% מהנשים. למרות שמגיל 45 חלה ירידה משמעותית בשיעורי התעסוקה, 57% מהגברים בקבוצת הגיל 45-54 ברמלה מועסקים, ו-14% נוספים מחפשים עבודה; כלומר, 71% משתתפים בכוח העבודה. מדובר, כנראה, בעולים שהתחילו לעבוד בגיל צעיר יותר ונשארו במעגל העבודה, או מנסים לחזור אליו במקרה שנפלטו ממנו.

שיעורי התעסוקה נמוכים בקרב הצעירים גילאי 22-25, זאת משום שחלק ניכר מהם טרם השלימו את השירות הצבאי (25% מהגברים), וחלק אחר לומדים במסגרות על-תיכוניות. בנוסף לכך, 10% מחפשים עבודה. חשוב לציין שבקרב הגברים בני 18-44 כמעט שאין אנשים שאינם משרתים בצה"ל, לומדים עובדים או מחפשים עבודה.

עם העלייה בוותק, חל גידול באחוז המועסקים בכל קבוצות הגיל, הן בקרב גברים והן בקרב נשים. כתוצאה מכך, עולה אחוז המשפחות הדו-הוריות שבהן מועסקים שני בני הזוג, והוא מגיע למחצית בקרב המשפחות הנמצאות בארץ 16 שנים או יותר. גם בקרב ההורות היחידות חל גידול משמעותי באחוז המועסקות, והוא מגיע ל-40% בקרב בעלות ותק של 16 שנים ומעלה.

שיעור ההשתתפות בתכניות הכשרה מקצועית נמוך ועומד על כ-20%. עם זאת, רובם המכריע של הלומדים סיימו את הקורסים וחלק ניכר מהם מועסקים, או הועסקו בעבר, במקצוע הנלמד או במקצוע קרוב. ישנה התעניינות רבה בקורסים מקצועיים בקרב עולים שלא למדו עד כה, ויש להביא זאת בחשבון בקביעת הזכויות של עולים בעלי ותק רב יותר בארץ.

בקרב הבלתי מועסקים ישנם רבים, גברים ונשים כאחד, שעבדו בארץ ופוטרו על רקע המיתון. עולים אלה צברו ניסיון תעסוקתי, המהווה משאב חשוב בהשתלבות בעבודה. הבלתי מועסקים ציינו כי הם זקוקים לסיוע ביצירת הקשר הראשוני עם מעסיקים פוטנציאליים, לייעוץ מקצועי, והביעו רצון בהכשרה מקצועית. נשים ציינו שהן זקוקות בעיקר לעזרה במימון סידור לילדים.

להערכתנו, חשוב גם לשדרג את המועסקים, בייחוד את העובדים בעבודות בלתי מקצועיות, על מנת לצמצם את הסיכוי שהם ייפלטו ממקומות עבודתם.

ידיעת עברית

למרות הוותק בארץ של יוצאי אתיופיה ברמלה, רק כמחציתם מעריכים שהם מסוגלים בקלות להבין ולשוחח שיחה פשוטה בעברית. בתחום הקריאה והכתיבה המצב עוד פחות טוב: כשליש מהגברים וכמחצית הנשים מדווחים שאינם מסוגלים כלל לקרוא או לכתוב פשוט בעברית.

מרבית העולים מודעים למגבלות הנובעות מאי-ידיעת השפה והצהירו על רצונם ללמוד עברית, כאשר ההעדפות העיקריות הן ללימודים בקורסי ערב, או בשילוב עם הכשרה מקצועית.

חינוך פורמלי ובלתי פורמלי

על פי דיווחי ההורים, כמעט כל הילדים בגילים 4-13 נמצאים במסגרות חינוכיות. תשעים וארבעה אחוזים מבני ה-3, ו-64% בגיל שנתיים משולבים במסגרת (שיעור גבוה מהשיעור הארצי בקרב האוכלוסייה היהודית). בקבוצת הגיל 14-17 אותרה נשירה של 5%, כלומר, 5% מבני הנוער בגילים אלה אינם לומדים בשום מוסד חינוכי, בין אם בפיקוח משרד החינוך ובין אם בפיקוח משרד העבודה והרווחה. חלק מהם עובדים וחלק אחר אינם נמצאים בשום מסגרת.

שבעה-עשר אחוזים מבני 18-30 הם סטודנטים הלומדים במוסדות לימוד על-תיכוניים.

שיעור ההשתתפות של ילדים ובני נוער ברמלה בתכניות העשרה ותמיכה לימודית עולה על שיעורם ברוב הערים האחרות בהן נערכו מפקדים: 60% בגילים 6-13 ו-42% בגילים 14-17. עם זאת, לאור היקף ההזדקקות של הילדים לעזרה בלימודים (56% מהילדים), כפי שהיא מדווחת על-ידי ההורים, שיעור זה אינו נראה גבוה. ייתכן שזה קשור לחוסר ידע מספיק של ההורים על התכניות, שמביא אותם לנמק את אי-השתתפות ילדם בתכניות הללו בחוסר עניין מצדו או מצדם.

בחלק ניכר מהמשפחות שיש להן ילדים הלומדים בבית-ספר לא מצויים בידי הילדים כל ספרי הלימוד הנחוצים, מצב שבוודאי מקשה על הלמידה. בלמעלה ממחצית המשפחות שיש להן ילדים בגיל הרך אין כלל ספרי קריאה ו/או משחקים וצעצועים, מצב שמהווה חסר מבחינת התפתחות הילד בגיל זה.

ההורים מדווחים על מידה רבה של השתתפות באסיפות הורים בבית-הספר ובגן בו לומדים ילדיהם, וגם בפעילויות חברתיות-תרבותיות המאורגנות על-ידי מוסד הלימודים, כגון מסיבות וטיולים. מיעוט משמעותי גם נעזרים במורה של ילדם (פחות במגשרים ובגננת) לייעוץ בבעיות חינוכיות.

קשרים עם השכנים שאינם יוצאי אתיופיה

על פי הערכת העולים, רוב המשפחות מתגוררות בבניינים שרוב דייריהם אינם בני העדה. רובן המכריע של המשפחות מקיימות קשר עם השכנים הללו במישור של שיחה. חלק קטן יותר גם מבקרות בבתי השכנים ומארחות אותם בביתן. עם העלייה בוותק, גדל במקצת אחוז המשפחות המקיימות קשרים עם שכניהן במישורים שונים.

כמעט בכל המשפחות, הילדים משחקים ומבלים גם עם ילדים שאינם ממשפחות יוצאות אתיופיה.

שביעות רצון מהשכונה

כ-70% מהמשפחות מרוצות מאוד או די מרוצות מהשכונה בה הן מתגוררות. כהיבטים החיוביים העיקריים בשכונה הן מצינונות את התנאים הסביבתיים (כגון שקט וניקיון), היחסים הבין-אישיים הטובים בין השכנים, ומערכת השירותים בשכונה. הגורם העיקרי לאי-שביעות רצון בקרב הבלתי מרוצים הוא הזנחה סביבתית. כמו-כן, המשפחות התלוננו על סמים ופשע בשכונה.

רווחה חומרית ובעיות עמן מתמודדות המשפחות

- ♦ בעיה מרכזית איתה מתמודדות המשפחות יוצאות אתיופיה היא המצוקה הכלכלית. הדבר מובן לאור המאפיינים הבאים:
 - ב-31% מהמשפחות עם ילדים שראשן בגיל עבודה אין אף מפרנס בוגר.
 - רוב המפרנסים מועסקים בעבודות שהשכר עליהן נמוך.
 - המשפחות הן גדולות - מספר הנפשות במוצע הוא 5.6.
- ♦ רובן המכריע של המשפחות ציינו בעיות כלכליות במסגרת הבעיות העיקריות איתן הן מתמודדות. הצרכים הבלתי מסופקים המרכזיים עליהם דיווחו המשפחות קשורים במידה רבה למצבן הכלכלי. בצרכים הבלתי מסופקים ניתן להבחין בשלושה אשכולות:
 - א. מחסור בציוד ביתי תקין (31% מכלל המשפחות);
 - ב. צרכים הקשורים בדירור, בעיקר שיפוץ הדירה (7%) או צורך בדירה חלופית עקב צפיפות או קומה גבוהה (5%);
 - ג. צרכים הקשורים בילדים, בעיקר ציוד לבית-הספר (16%), וסיוע בלימודים ובהעשרה (12%).
- ♦ שיעור המשפחות שיש להן צרכים בלתי מסופקים יורד עם עליית הוותק בארץ, אך רק לאחר 15 שנים.
- ♦ 41% מכלל המשפחות דיווחו שיש להן כל הדרוש.

קשישים

כמחצית מבני +60 מדווחים על מוגבלות אחת לפחות בתחום התפקוד החושי והטיפול האישי. המוגבלות השכיחה ביותר היא קשיי ראייה.

למעלה ממחצית הקשישים דיווחו כי הם זקוקים לעזרה לפחות במטלה אחת בתחום ניהול משק הבית. הצורך השכיח ביותר בעזרה הוא בניקיון. כרבע זקוקים, לדבריהם, לעזרה בכל חמש המטלות: הכנת ארוחות, ניקיון, כביסה, קניות וסידורים. קרוב למחצית ביקשו מתנדב שיבוא לביתם או שיהיה איתם בקשר טלפוני.

רק 20% מבקרים במועדון קשישים. אחת הסיבות העיקריות לאי-ביקור היא קשיי ניידות או המרחק, קושי שניתן לפתור באמצעות הסעות.

משפחות חד-הוריות

משפחות חד-הוריות מהוות 22% מהמשפחות עם ילדים עד גיל 18. למעלה ממחציתן מטופלות בשלושה ילדים או יותר. רק 16% מההורות היחידות מועסקות, למרות שעם עליית הוותק בארץ גדל שיעור המועסקות בקרבן.

אחוז גדול יותר מהמשפחות החד-הוריות, בהשוואה לכלל המשפחות, מתמודדות עם בעיות שונות, בייחוד בעיות כלכליות ובעיות אישיות-משפחתיות. חלק ניכר מהן מדווחות על צרכים בלתי מסופקים בתחום הציוד הביתי והציוד לבית-הספר בעבור הילדים, צרכים הקשורים למצבן הכלכלי הקשה.

פעילות למען הקהילה

שיעור הפעילים כיום בהתנדבות מקרב יוצאי אתיופיה הבוגרים אינו גדול, אולם, אחוז לא מבוטל הצהירו על נכונות להירתם לפעילות למען הקהילה, בעיקר בתחום החינוך, אך גם בכל תחום אחר שיידרש.

מקורות

בן אריה, א.; ציונית, י.; בינסטוק-ריבלין, ז. (עורכים). 2002. **ילדים בישראל 2002 - שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ועיצוב מדיניות, ירושלים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2002. **סקרי כוח אדם 2000**. פרסום מס' 1176, ירושלים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2002. **שנתון סטטיסטי**. ירושלים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2000. **שנתון סטטיסטי**. ירושלים.

ליפשיץ, ח.; נועם, ג.; חביב, ג'. 1998. **קליטתם של בני נוער יוצאי אתיופיה: מבט רב-ממדי - ראיית בני הנוער, האמהות ואנשי מערכת החינוך - דוח מסכם**. דמ-332-98. גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י.; אפרתי, ר.; ריבליס-איתן, ג. 2003. **מפקד יוצאי אתיופיה בשתי שכונות בעפולה**. דמ-03-411. גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י.; אפרתי, ר. 2003. **מפקד יוצאי אתיופיה בארבע שכונות ביבנה**. דמ-03-410. גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מפקד יוצאי אתיופיה בארבע שכונות בנתניה**. דמ-02-405. גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מפקד יוצאי אתיופיה בשלוש שכונות בחדרה**. דמ-02-402. גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י.; אפרתי, ר. 2002. **מפקד יוצאי אתיופיה ותושבים ותיקים בשכונת קריית משה ברחובות**. דמ-02-390. גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

נספח לוחות

לוח 1: הבוגרים במשק הבית בגילאי 18+, לפי מין וגיל (באחוזים)

גיל	סך-הכלל N=888	גברים N=443	נשים N=445
סך-הכלל	100	100	100
25-18	34	40	29
30-26	10	8	12
44-31	24	21	27
54-45	12	11	14
64-55	8	7	8
65+	12	13	10

לוח 2: בעלים היכולים לבצע בקלות פעולות שונות בעברית, לפי גיל וותק בארץ (באחוזים)

	ותק בארץ	
	11+	10-6 שנים
יכולת להבין שיחה		
עד 44	94	66
64-45	68	25
65+	21	6
יכולת לשוחח שיחה פשוטה		
עד 44	92	64
64-45	65	25
65+	26	3
יכולת לקרוא מכתב פשוט		
עד 44	83	39
64-45	47	14
65+	16	0
יכולת לכתוב מכתב פשוט		
עד 44	77	21
64-45	41	11
65+	11	0
יכולת להבין חדשות ברדיו או בטלוויזיה		
עד 44	96	64
64-45	68	18
65+	21	0
יכולת להציג את עצמך בפני מעסיק		
עד 44	90	64
64-45	71	16
65+	16	0
יכולת להבין הוראות בעל-פה בעבודה		
עד 44	96	65
64-45	65	16
65+	22	0

לוח 3: שיעורי הנשים היכולות לבצע בקלות פעולות שונות בעברית, לפי גיל וותק בארץ (באחוזים)

ותק בארץ		
11+	10-6 שנים	
יכולת להבין שיחה		
85	39	עד 44
34	9	64-45
6	0	65+
יכולת לשוחח שיחה פשוטה		
86	34	עד 44
34	10	64-45
6	0	65+
יכולת לקרוא מכתב פשוט		
62	15	עד 44
20	3	64-45
0	0	65+
יכולת לכתוב מכתב פשוט		
55	11	עד 44
17	3	64-45
0	0	65+
יכולת להבין חדשות ברדיו או בטלוויזיה		
81	26	עד 44
26	10	64-45
6	0	65+
יכולת להציג את עצמך בפני מעסיק		
77	29	עד 44
31	7	64-45
0	0	65+
יכולת להבין הוראות בעל-פה בעבודה		
76	29	עד 44
31	7	64-45
0	0	65+

